

Van Otterplaat tot Groenveldsweid.

Het blad 'Van Otterplaat tot Groenveldsweid' verschijnt eenmaal per jaar en is gratis voor donateurs van de stichting Langedijker Verleden. Het lidmaatschap bedraagt minimaal € 8,50 per jaar, 65-plussers betalen € 6,-. Losse nummers kosten € 6,-.

De Stichting Langedijker Verleden werd opgericht 20 februari 1987, als opvolger van de Stichting i.o. Verborgten Verleden Langedijk welke reeds bestond sinds 14 september 1984. De stichting staat ingeschreven bij de Kamer van Koophandel te Alkmaar onder nummer 239871.

Gironummer: 464735; Bankrekeningnummer: 34.66.26.137
Rabobank Langedijk/Harenkarspel

Website: www.langedijkerverleden.nl

Het bestuur van de Stichting Langedijker Verleden wordt gevormd door:

Wietze Dreijer (voorzitter)
Lourens Bogtmanstr. 16, 1724 SV Oudkarspel
Tel. 0226-314923

Cor Oudendijk (secretaris)
Kasteelstraat 16, 1724 SE Oudkarspel
Tel. 0226-320610

Tanja Ursem-Kuiper (penningmeester)
W. de Zwijgerstr. 6, 1723 KG Noord-Scharwoude
Tel. 0226-315422

Jan Wijn (bestuurslid)
Kloosterstraat 17, 1723 AC Noord-Scharwoude
Tel. 0226-313227

Ida Tauber-de Waard (bestuurslid)
Dorpsstraat 866, 1724 NV Oudkarspel
Tel. 0226-318039

Janny Meinsma-Huisman (bestuurslid)
Platte Ven 171, 1723 AP Noord-Scharwoude
Tel. 0226-312509

Ria Put-Luken (bestuurslid)
Voorburggracht 507, 1724 RJ Oudkarspel
Tel. 0226-317619

Klaas ten Bruggencate (bestuurslid)
Klipper 64, 1721 GZ Broek op Langedijk
Tel. 0226-316125

Rien van Zuijlen (bestuurslid & tevens websitebeheerder)
Het Mat 5, 1721 EC Broek op Langedijk
Tel. 0226-313212

Erelid van de Stichting Langedijker Verleden: Jan IJff (initiatiefnemer en mede-oprichter).

De redactie van 'Van Otterplaat tot Groenveldsweid' bestaat uit:
Jan IJff, Cor Oudendijk, Janny Meinsma, Jan Marsman, Tanja Kuiper en Rien van Zuijlen

Redactie-adres: Kasteelstraat 16
1724 SE Oudkarspel

ISSN 1388-6215

Copyright:

Gehele of gedeeltelijke overname van teksten en/of illustraties uit dit blad is alleen toegestaan na toestemming van de auteur of de redactie en met vermelding van naam van de auteur en naam van het blad.

Druk: Drukkerij Gerja te Waarland.

Inhoudsopgave:

Voorwoord	2
<i>Wietze Dreijer</i>	
In memoriam Cees Rutsen.....	2
<i>redactie</i>	
De opening van 't Regthuis	3
<i>redactie</i>	
Reacties op het 11e nummer.....	5
<i>redactie</i>	
Een bijzonder instrument.....	8
<i>Dick Barten</i>	
Belevenissen van een bakkersfamilie.....	10
<i>Tanja Kuiper</i>	
Het ontstaan van de bakkerij van Bakker Rood	14
<i>Marianne Teunis</i>	
Tuinbouwbond 'Langedijker Groenten Centrale' 17	
<i>redactie</i>	
Schuitmaker Gerrit Bakker.....	18
<i>Cor Oudendijk</i>	
Moer en dochter; de oude en de nieuwe sluis van	
Broek	20
<i>Rien van Zuijlen</i>	
Buiten Zorg	24
<i>Geerie Schreuders-Kuyper</i>	
Verbrand, herbouwd, verkocht.....	26
<i>Jan IJff</i>	
Een groep dames uit Broek.....	29
<i>redactie</i>	
Het vakmanschap van de smid	30
<i>Nico Nap</i>	
Plan Barnewiel	32
<i>Cor Oudendijk</i>	
Een jubileumfoto van Kramer Zuurkool.....	35
<i>Jan Marsman Sr</i>	
Een foto van een oud-burgemeester	36
<i>redactie</i>	
Glasgerinkel bij pastoor.....	38
<i>Jan IJff</i>	
De familie Zijp.....	40
<i>Cor Oudendijk</i>	
Ingebruikneming van de Langedijker kerkhoven..	45
<i>Jan IJff</i>	
Herinneringen aan Zuid-Scharwoude	48
<i>Jaap Kroon</i>	
Huizen aan de Langedijk	52
<i>Cor Oudendijk</i>	

Voorwoord

Met groot genoegen doen wij u hierbij al weer de 12^e jaargang van ons inmiddels bij velen bekende blad 'Van Otterplaat tot Groenveldsweid' toekomen.

Ook deze keer hebben wij ons best gedaan om u weer enige uren leesplezier te bezorgen. Zo kunt u genieten van een artikel van Dick Barten over het orgel in de Ned. Herv. kerk in Broek op Langedijk. Verder een verhaal over de bakkersfamilie Rood en de schildersfamilie Zijp.

Aandacht ook voor de brand van de Ned. Herv. kerk in Noord-Scharwoude en het ontstaan van plan Barnewiel. Het geheel wordt weer toegelicht met fraaie foto's. Als u dit blad in de bus krijgt, zit de expositie in 't Regthuis voor het seizoen 2006 er al weer op. Gebleken is dat velen van u deze tentoonstelling over de periode na de oorlog en voor de verkaveling, hebben bezocht.

Natuurlijk hebt u dan ook de door ons aangekochte 100 jaar oude brandspuit kunnen bewonderen.

Wij zijn hier als bestuur bijzonder trots op.

Jammer dat ons overleden bestuurslid Cees Rutsen, die zo lang bij de Langedijker brandweer betrokken was, dit niet meer mocht meemaken. (zie ook In memoriam Cees Rutsen).

Tot slot wil ik nog melden dat Jan Wijn heeft besloten om aan het einde van dit seizoen zijn functie als bestuurslid van onze stichting te beëindigen. Wij bedanken hem voor alles wat hij voor ons heeft gedaan met heel veel kennis, advies en inzet.

Ik wens u namens alle medewerkers van dit blad heel veel leesplezier toe.

Wietze Dreijer, voorzitter

In memoriam Cees Rutsen

Vanaf de oprichting van ons blad 'Van Otterplaat tot Groenveldsweid' stond de naam van Cees Rutsen bij de colofon vermeld.

Op 28 december 2005 ontviel Cees ons na een ernstige ziekte. We zullen het voortaan zonder de hulp van Cees moeten zien te rooien.

Cornelis Rutsen kwam op 17 januari 1924 in Nieuwe Niedorp ter wereld als zoon van Jan Rutsen en Alida Borst. Gedurende zijn lagere schooltijd verhuisden zijn ouders naar Zuid-Scharwoude.

Vader Jan was daar timmerman/aannemer, een beroep dat Cees later ook zou uitoefenen. Naast het timmervak was Cees Rutsen onlosmakelijk verbonden met alles wat met brandweer te maken had. Vierendertig jaar was hij lid van de vrijwillige brandweer van Zuid-Scharwoude en later die van Langedijk. Zestien jaar leidde hij het brandweerkorps als commandant.

Cees had zijn hele leven al een grote interesse voor historie. Dat was ook de reden dat hij kort na de oprichting van de stichting toetrad tot het bestuur van de Stichting Langedijker Verleden.

Een functie die hij, zoals hij zelf altijd zei, met onnoemelijk veel plezier heeft vervuld. Bijna nooit verzuimde hij op vergaderingen en zijn standpunt wist hij op de hem bekende wijze te verdedigen.

Het stond als een paal boven water dat hij in 1995 deel ging uitmaken van de redactie van dit blad.

Naast dit werk schreef hij ook artikelen die, hoe kan het eigenlijk anders, vaak handelden over brand. Hij kon daarbij putten uit zijn eigen omvangrijke brandweerarchief.

In 1991 had Cees al een boekje gemaakt over 50 jaar brandweer in Langedijk. Zijn kennis van zaken gebruikte hij ook voor dit blad bij het artikel van de brand in De Schelvis (Jaargang VOTG 2003) en de brand en herbouw van bakkerij Van der Zel (2005).

Andere artikelen gingen over de Twuyverweg (Jaargang 1996), de Noordhollandsche van 1816 (1999), de bouw van de R.K. kerk Sint Johannes de Doper (2001), Het Langedijker Cabaret (2002) en Roerige tijden in de N.H. kerk in de 19^e eeuw (2002).

Op Oudejaarsdag hebben we Cees naar zijn laatste rustplaats gebracht bij de Kooger kerk in Zuid-Scharwoude. We verliezen in Cees Rutsen een vriend en een groot liefhebber van de Langedijker historie.

We zullen hem heel erg missen. Dat hij moge rusten in vrede.

*Cees Rutsen, zoals we hem gekend hebben.
(foto Rien van Zuijlen)*

De opening van 't Regthuis en de onthulling van de brandspuit

Op zaterdag 8 april is het museum-seizoen weer van start gegaan. Zoals ieder jaar gebeurde dit door middel van de feestelijke opening van 't Regthuis in Oudkarspel.

De opkomst onder de genodigden was weer groot; de trouwzaal van het Regthuis was bomvol en achterin moest men in twee rijen staan. Mevrouw Gré Sneekes-van Leeuwen uit Noord-Scharwoude was gevraagd de opening te verrichten en zij werd gebracht in een prachtige oude Commer vrachtwagen, bestuurd door de eigenaar Jan Luken. Helaas zat het weer niet mee en moest zij in de stromende regen naar binnen.

Na een welkomstwoord door de voorzitter had mevrouw Sneekes een schitterend, door haar zelf geschreven West-Fries verhaal over de verdwenen sloten van Langedijk. Ook prachtig aansluitend bij het thema van de expositie: Van Bevrijding tot Verkaveling.

Na deze mooie, met droge humor gebrachte, herinneringen werd buiten de werkelijke openingshandeling uitgevoerd. Deze handeling bestond uit het naar buiten rijden van de nieuwe aanwinst: een antieke brandspuit. Door een gift van de Noordhollandsche van 1816 kwam er ruimte op de begroting om deze honderd jaar oude spuit aan te schaffen.

Paraplu's waren hard nodig.

Helaas regende het nog steeds, zij het wat minder hard, maar na de spuit bewonderd te hebben, was men blij weer naar binnen te mogen en, voorzien van een hapje en een drankje, te kunnen genieten van de nieuwe expositie.

En de kritiek was zeer lovend: veel herkenning bij de oude foto's van voor de verkaveling en een mooi opgezette expositie. Het bestuur is blij met deze dag en de lovende woorden van menigeen.

Vol frisse energie gaan we dit expositieseizoen in, hopend nog vele bezoekers te mogen ontvangen.

Jan Luken (links) en Jan Wijn rijden de oude brandspuit naar buiten. (foto Rien van Zuijlen)

Gré Sneekes werd door Jan Luken naar 't Regthuis vervoerd met een door Jan gerestaureerde Commer vrachtwagen.

Het oude brandspuitboetje van Zuid-Scharwoude vlak voor de sloop in 1956. Let op de reclameplaten en de melkbussen die door de melkrijder van Excelsior in Heerhugowaard werden opgehaald. (foto fam.Smit-Buiter, Bergen NH)

't Regthuis heeft nog steeds een brandspuitboetje. Daar mogen we ons gelukkig mee prijzen. Vroeger had elk dorp zijn stalling voor de brandspuit. In Zuid-Scharwoude was dat naast de vroegere winkel van Luiting (later Liefthing en nu BZW) aan de Dorpsstraat. Achter dit houten boetje stond in vroeger jaren nog het zogenaamde spekhok, waar arrestanten en dronken lui werden opgeborgen door de veldwachter. Later is dit nog vervangen door een urinoir op de rand van de Voorburggracht.

Bij de samenvoeging van brandweerkorpsen verloor het boetje zijn functie. Jan Buiter zag er echter wel brood in en startte er een schoenmakerijtje in. Jan Buiter kwam in Warmenhuizen ter wereld. Op jonge leeftijd verloor hij zijn beide ouders en werd opgevoed in een kindertehuis in Limburg.

Hij leerde het schoenmakersvak en werd leerling schoenmaker bij Hinke aan de Dorpsstraat in Zuid-Scharwoude (nu Dorpsstraat 456).

Jan was bij Hinke in de kost, zeer gebruikelijk in die tijd.

Een andere commensaal was de onderwijzeres juffrouw Defilé. Haar vriendin Marie Wilke, afkomstig uit Overijssel, 'diende' als dienstbode bij de huisarts Hoekstra in de Koog. Door de vriendschap van de meisjes, ontmoette Jan Buiter op deze manier zijn toekomstige vrouw.

Zij trouwden in 1937. Nadat het brandspuitboetje zijn functie had verloren, richtte schoenmaker Jan Buiter zoals gezegd, hier zijn schoenmakerij in.

Het zal geen ideale werkomgeving zijn geweest. Vandaar dat werd besloten om een nieuw werkplaatsje neer te zetten. Van de feestelijke opening bestaat ook nog een foto.

Het gebouwtje bestaat overigens nog steeds.

Jan Buiter en zijn vrouw Marie Wilke bij de opening van de nieuwe schoenmakerij. (foto fam.Smit-Buiter, Bergen NH)

Reacties op het vorige (11^e) nummer.

Reactie van Jan Spaansen

De heer Jan Spaansen stuurde ons een uitgebreide reactie op ons vorige nummer. Het is helaas te lang om helemaal af te drukken. Wellicht komen we in ons volgende blad nog even op terug. We beperken ons tot zijn reactie op de Brederode.

't Huis De Brederode

Jan Spaansen schrijft: De herberg 't Huis de Brederode wordt ook genoemd in Schilstra's boek *'In de ban van de dijk'* waar op pagina 57 en 58 de copieuze maaltijden van waterschapsbestuurders worden genoemd.

Ook toen gold al, ze eten me arm, maar drinken me rijk. Daar werden de over- en onderdijkt gelden jaarlijks, met zo'n maaltijd verrekend.

Ieder aan de dijk gelegen gemeente of dorp moest een vastgesteld stuk Westfriesedijk onderhouden. Wie het volledige dijkvak niet had kunnen onderhouden en door het buurdorp had moeten (laten) doen, verrekende dat jaarlijks in het centraal gelegen West-Friese Oudkarspel.

De heer Jan Willem Balder, werkzaam bij het Regionaal Archief in Alkmaar, meldde ons dat 't Huis de Brederode vroeger De Jonge Prins heeft geheten. Er zou een duidelijke link zijn met de jonge koning-stadhouder. Helaas hebben wij nog geen verdere gegevens over de verdwenen herberg in Oudkarspel.

De heer Jan Joosten uit Alkmaar, al jaren voor Westfriesse Families bezig met het uitzoeken van families, meldde ons het volgende.

In zijn artikel over 't Huis de Brederode vroeg Cor Ouden-dijk zich op bladzij 15 af of de echtgenoten van respectievelijk timmerman Jasper Vis en kastelein Gerrit Slotemaker aan elkaar verwant zouden zijn. Nu, dat waren zij inderdaad: het waren nichten van elkaar. Geertje Vis-Borst was een dochter van de grutter **Lourens Borst** en Trijntje Vet, geboren in 1832 en in 1856 gehuwd met Jasper Vis. Geertje Slotemaker-Borst was een dochter van **Aalbert Borst** en Trijntje Vlam. Zij was geboren in 1853 en in 1875 gehuwd met Gerrit Slotemaker.

De respectievelijke vaders waren broers en kinderen van Abraham Tijsszn Borst, witte- en roggebroodbakker van beroep, en Maartje Smak. Dit echtpaar huwde op 28 september 1800 te Oudkarspel en kreeg tien kinderen, drie meisjes en zeven jongens, waarvan er vier in de voetspooren van hun vader stapten en ook broodbakker werden. Dit gezin zag er als volgt uit:

1. Thijs, broodbakker, geboren in 1801 en in 1823 gehuwd met Reinou (Reintje) Eecen van Oudkarspel.
2. Marijtje, geboren in 1803 en overleden in 1811, 8 ½ jaar oud.

3. Grietje, geboren in 1804 en in 1842 gehuwd met Matthijs Kroon, burgemeester van Oudkarspel.
4. **Lourens**, grutter, geboren in 1807 en in 1831 gehuwd met Trijntje Vet, 17 jaar en afkomstig uit Ursem.
5. Jan, broodbakker, geboren in 1808 en in 1834 gehuwd met Antje Bos van Wieringerwaard.
6. Germent, broodbakker, geboren in 1809 en in 1844 gehuwd met Neeltje Aaftje Vlam van Oudkarspel. Zij was een nichtje van Reintje Eecen, de vrouw van Thijs Borst.
7. **Aalbert**, broodbakker, geboren in 1811 en in 1840 gehuwd met Trijntje Vlam van Oudkarspel, ook een nichtje van Reintje Eecen.
8. Marijtje, geboren in 1813 en in 1837 gehuwd met Jacob Kroon, landbouwer te Oudkarspel.
9. Abraham, landbouwer, geboren in 1815 en in 1837 gehuwd met Antje Sijp heer van Noord-Scharwoude.
10. Klaas, geboren in 1817 en overleden in 1822, 4 ½ jaar oud.

Er was overigens nog een derde nichtje Geertje Borst, namelijk de dochter van Germent, geboren in 1848 en in 1873 gehuwd met Hendrik Hart, landman te Oudkarspel.

De heer Jan de Vries uit Heerhugowaard, mede-oprichter van onze Waardse zustervereniging, belde met de mededeling dat hij de naam wist van het café van Kees van Liempt. Het rechts van 'De Swan' gelegen café heette: Het Wapen van Heerhugowaard. Kees was hier tot plusminus 1941 kastelein. Het is nu onderdeel van de firma Blank woninginrichting. Helaas is, ondanks enige toezeggingen, niets meer bekend over de familie Van Liempt.

We drukken hierbij nog wel een foto af van Cor Vis en Grietje Maasen naast de kolfbaan.

De kleuterklas

Klaas Bak reageerde op de kleuterklas. Hij weet zeker dat nummer 26 niet Thijs Wiersma is, hij is het namelijk zelf. Van nummer 7 is hij niet helemaal zeker. Jacob Kleimeer zou ook Rinus Kool kunnen zijn. Lies Zijp-Kooijman en haar zus Jacomien kwamen er achter dat hun broer Piet Kooijman op nummer 9 moet staan en niet op 42. Piet was namelijk bevriend met Piet van der Welle en daar staat hij naast. Misschien was nummer 42 dan wel Piet Schoen.

Nummer 23 blijkt niet Margreet Roos te zijn. Ze belde zelf op dat zij het niet was, maar wie het wel was, dat blijft nog een vraag.

De familie Nap

Er kwamen leuke reacties op het verhaal van Nico Nap. Bij toeval vindt u in dit nummer een foto waarop ook weer een Nap staat.

Zie hiervoor het artikel over de huizenbouw in Lange-dijk. Nico reageerde zelf ook. Hij was namelijk in de war waar het Cor Nap betrof.

Door zelfstudie was die architect geworden en de kroon op zijn werk zou zijn geweest de bouw van schouwburg Musis Sacrum in Arnhem. Dit bleek een misverstand te zijn. Cor Nap ontwierp het Rembrandttheater in Arnhem. Van de hand van Nico vinden we in dit nummer een artikel over het ambacht van de smid, het beroep van Nico's vader Klaas Nap.

Marie Bak en haar ouders

In 2005 schreven we over baker Marie Bak en in 2001 hadden we haar ouders nader belicht omdat die ooit zestig jaar getrouwd waren. Nu dook plots een krantenbericht op van 15 juni 1939 toen er aandacht werd besteed aan dat jubileum. De heer P.Schoenmaker uit Zuid-Scharwoude had dat zorgvuldig bewaard. Hierbij de tekst van het bericht.

Aardig is het feit dat Roelof Menkveld, schrijvend onder het pseudoniem Jan van Alfen, voor het bruidspaar een rijm maakte. Hij schreef dit:

DIAMANT

*Zuidscharwou heeft wéér de glorie,
Want een diamanten paar
Viert, nog frisch en jong van harte
't Huwelijksfeest van zestig jaar.*

*Ja, ze zijn gezond, die oudjes,
't Diamanten echtpaar Bak,
Haalt, wanneer we ze zien zitten,
Nog de honderd met gemak.*

*En ze weten nog te leven,
Want toen nauw de zomer kwam,
Maakten ze nog even 'n tripje
Met de bus naar Volendam.*

*Ja, ze doen aan alles mede,
Zijn nog pittig bij de tijd,
Graag een pijpje of een koppie,
Altijd nat en droog op tijd.
Een reclame, sprekend levend,
Wie 't soms niet gelooven wou,
Voor de zoo gezonde koollucht
In 't land van Zuidscharwou.*

*En een toonbeeld, zeer opvallend,
Voor Noordhollands degelijkheid,
Huwelijkstrouw en ware liefde,
In deez' zoo mondaine tijd.*

*Dacht u, dat dit huldeblijkje
Niet in 't kled der waarheid stak,
Zuidscharwou in vollen feestdos,
Voor het diamanten echtpaar Bak.*

Maartje Vredenburg en Abraham Bak in de krant uit 1939.

Meester Dullemond

De heer W. Kaan maakte ons attent op het feit dat 'meester' Dullemond, 'meneer' Dullemond werd genoemd. Het verhaal over meneer Dullemond viel bij veel mensen in de smaak. Verheugend is ook dat de foto op bladzijde 37, genomen in Sonsbeek te Arnhem nu helemaal ontrafeld is. De heer Herman Wolfswinkel herkende zichzelf en alle onbekenden en zette nog een paar namen recht.

Het blijkt dat nr. 3 Jaap Strijbis is uit Broek, nr.6 is Herman Wolfswinkel, nr.8 is Hein Gutter uit Sint-Pancras, nr.9 is Henk Bakhuijs, nr.11 is Wim Visser van de Dijk in Broek. Nummer 12 blijkt uit Heerhugowaard te komen, Dick Stam de zoon van slager Stam.

Als nummer 16 was Piet Schoenmaker (van de sigarenzaak) genoemd. Piet blijkt evenwel op nummer 15 te staan en nummer 16 is Jan Feller.

Op nummer 18 staat Evert de Vries, de zoon van de stationschef van Noord-Scharwoude. Naast hem op 19 blijkt Henk Kamminga te wezen. Op 20 staat niet Bram Borst, maar Cor Bakker uit Oudkarspel.

Dan hebben we nog op 35 Anneke Bos, dochter van Bos die werkte op het postkantoor in Broek. Trijnie Greeuw op nummer 36 blijkt te kloppen.

De toevoeging blijkt ook te kloppen: zij is de vrouw van Herman Wolfswinkel.

Tot slot blijken 46 en 48 te zijn verwisseld. De eerste is Gerrit Smak, de tweede is Jan Goudsblom. Met dank aan de heer Wolfswinkel. Dat de aanvullingen en verbeteringen correct zijn, bewees een belletje van de heer K.Oud uit Sint Pancras. Die sprak de, ook op de foto staande, Corrie Vis. De hierboven aangebrachte verbeteringen bleken door haar te worden onderschreven.

De foute foto van Arie Komen

Van Henk Komen uit Nieuwe Niedorp ontvingen we de goede foto van Arie Komen die werd genoemd in ons blad van 2004 (*Het verhaal van een huis*). We plaatsen hierbij alsnog een jonge Arie Komen.

Felicitaties en aanvullingen

Gefeliciteerd met deze interessante editie, schreef Nico Kaas, ik heb er van genoten. Een paar aanvullingen volgen hieronder:

Blz 17. Hier wordt gerept van de verbouwing van de Openbare Lagere School in Oudkarspel. Tijdens de verbouwing zat ik in de eerste klas, eerst bij juffrouw Bos-

sen, later vanwege ziekte van juf Bossen, bij juf Van den Abeele in café "de Olifant".

De ander klas die in het café was ondergebracht was niet de tweede maar de vierde waar meester De Ruijter de scepter zwaaide.

Blz 20. Van Jaap Mosk, kleinzoon van de slager, aan wie ik het artikel mailde, ontving ik de volgende aanvullingen:

"Opa Piet staat bij de kop van de koe, links in beeld staan mijn oudoom Jaap Mosk en zijn vrouw Mijntje Mosk-Brak ('tante Maintje'), rechts in de tuin staat mijn grootmoeder Jannetje Mosk-van Exter.

Opa Piet was al rond 1920 gestopt als slager maar de noodslachterij werd voortgezet met hulp van oom Ge Ijff, ook zoon uit een slagersgeslacht, de vader van Jan Ijff en Clasien Lange-dijk-Ijff. Hij bleef dit ook doen na de dood van opa Piet in 1932. Mijn vader woonde toen nog in het huis bij zijn moeder, die overigens vanaf ca 1935 tot haar dood in 1939 werd verpleegd in Bakkum. Toen mijn vader met mijn moeder was getrouwd in 1938, kwam de klad er snel in, want mijn moeder vond het niet zo'n frisse bedoening en wilde er wel af. Het plafond van de slachthal werd dichtgemaakt en op de zoldervloer werd het slaapkamertje gebouwd waar mijn ouders tot 1959 hebben geslapen. Toen Piet en ik het huis uit waren, zijn ze beneden gaan slapen en werd het zolderkamertje een logeerplek en rommelhok. Mijn vader heeft er niet lang van genoten want hij overleed in januari 1960.

De verbouwing in 1938 vond trouwens plaats met hout dat vrijkwam bij de sloop van de vorige pastorie, waar nu Jan Tauber woont. Zijn woning is dus van ongeveer 1939.

In de spullen uit het huis van mijn moeder vond ik een boekje waarin de administratie van de noodslachtingen werd bijgehouden, compleet met het loon voor de helpers bij het transport en de kosten van het schutten van de sluis op weg van en naar het Vrouwenlandje.

In het artikel staat als naam van de slager J.Mosk. Het moet natuurlijk P. Mosk zijn.

Het is echter zo dat het huis in 1890 werd gebouwd ten behoeve van oudoom J. Mosk, die er een slagerij dreef tot 1904, het jaar waarin Piet en Jannetje trouwden. Piet werd toen slager (hij was tot dan schippersknecht) en Jaap hielp zijn vrouw met haar kruidenierswinkel en hield wat vee op verspreide weiltes.

Jaap overleed in 1942, tante in 1948, en daarna hebben opa en oma Van der Meulen er een aantal jaren gewoond, toen mijn om Jan en tante Alie de banketbakkerij hadden overgenomen."

Blz 32. De oude landkaart die Jan Ijff bespreekt, is sinds kort met enkele oudere kaarten op CD-rom beschikbaar onder de titel "Noorderkwartier perfect gemeten".

Het is een uitgave van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en het Westfries Archief in samenwerking met de Vrienden van de Hondsbossche, Kring voor Noord-Hollandse watergeschiedenis en uitgekomen in september 2005.

De kaart is daarop in groot detail te bestuderen, het is een heel fraaie uitgave.

Een bijzonder instrument

Het front van het Euler-orgel

Het Euler-orgel in de Nederlands Hervormde Kerk te Broek op Langedijk.

Kerkorgels bij de vleet.

In het laatste kwart van de negentiende eeuw werden vele dorpskerken verrijkt met een orgel.

De gemeentezang moest in betere banen worden geleid, en men verwachtte een betere zang wanneer die door het orgel zou worden begeleid. De oude rooms-katholieke kerk in Noord-Scharwoude beschikte sinds ongeveer 1790 al over een orgel, maar de protestantse kerken bleven tot 1874 orgelloos.

Achtereenvolgens kregen de Hervormde kerken in de dorpen een orgel. Oudkarspel in 1874, Noord-Scharwoude in 1878, de Koogerkerk in Zuid-Scharwoude in 1881 en de Hervormde kerk in Broek op Langedijk in 1884. Ook de Doopsgezinde Vermaning in Broek op Langedijk verkreeg in 1882 een orgel van de firma Ypma uit Alkmaar. Nederlandse orgelbouwers, voornamelijk uit Utrecht, Amsterdam en Leeuwarden bouwden in behoorlijk grote aantallen degelijke orgels, die in veel gevallen ook nu nog iedere zondag dienst doen.

In Broek deed men het anders.

De Nederlands Hervormde Gemeente in Broek op Langedijk vormde hierop een uitzondering. Men kocht een orgel in Duitsland aan bij een gerenomeerd adres, de gebroeders Euler, königliche Hof-Organbauers in Gottsbüren (Hessen) ca. 40 km ten noorden van Kassel.

Helaas zijn er geen gegevens meer over hoe de bouw tot stand kwam. Het blijft een raadsel hoe en waarom kerkvoogden op de gedachte kwamen een orgel in Duitsland te bestellen.

Gottsbüren ligt op een behoorlijke afstand van de Duits-Nederlandse grens. In enkele zeldzame gevallen heeft in dezelfde periode een enkele Duitse orgelbouwer uit het Rijnland soms een orgel in Nederland gebouwd. Ik heb mij afgevraagd of er soms contacten geweest zouden kunnen zijn op het gebied van de groenteteelt of -export. Alhoewel de groente-exporteurs in Broek behoorlijk veel contacten in Duitsland hadden, zijn er geen aanwijzingen dat dit het geval zou kunnen zijn.

In een opsomming van gegevens van de hand van Jac. Huibers Sr lees ik dat de Langedijker beurtschipper Pielkenrood, het orgel uit Duitsland heeft gehaald.

De totale bouwkosten zijn bekend. In de jaarrekening van de kerkvoogdij over 1884 wordt gemeld dat de totale bouwkosten, inclusief rente fl. 4.482,84 bedroegen. In 1888 betaalden kerkvoogden 50 gulden aan de gebroeders Euler voor het stemmen. De prijs die voor het orgel werd betaald, verschilde nauwelijks van gelijkwaardige instrumenten van Nederlandse orgelbouwers. Dus..., waarom een orgel uit Duitsland?

Het orgel is wat uiterlijk, mechaniek en windladen betreft nog grotendeels origineel. Volgens de orgeldeskundige Peer Schlechta kan men dat van de Duitse instrumenten uit dezelfde periode niet zeggen.

In de loop van de tijd heeft men deze instrumenten veelvuldig verbouwd, waardoor het originele karakter verloren ging.

Speeltafel met blik op de registers en de tractuur van de klavieren (foto Dick Barten)

De orgelbouw in Gottsbüren en de Eulers

Meer dan 300 jaar lang heeft men in het dorp Gottsbüren orgels gebouwd. Zoals gebruikelijk ging het ambacht over van vader op zoon of de leerling, die met de dochter of weduwe van de baas trouwde. Achtereenvolgens waren sinds 1625 de families Kohlen, Heeren en Euler als orgelbouwers werkzaam. Voor ons zijn van belang de gebroeders Friedrich Wilhelm en Heinrich Ludwig; zij bouwden dit orgel en kwamen in 1888 te stemmen en te controleren of alles in goede staat was.

De familie Euler heeft diverse orgels voor export gebouwd. Helaas zijn door een brand alle gegevens vernietigd. Hout was in ruime mate voorhanden. Gottsbüren ligt aan de rand van het Reinhardswald, dat een ruime hoeveelheid van het nodige dennen- en eikenhout oplevert. Tot 1910 bleven de Eulers in Gottsbüren. Volgende generaties bleven tot 1994 orgels bouwen, maar maakten geen instrumenten meer volgens de bouwwijze die nog in Broek werd toegepast.

Het transport

Waar haalde schipper Pielkenrood het orgel op?

Net zoals bij de aanzet voor de bouw ontbreekt ook hier de documentatie. Als hij het orgel in één van de Rijn- of Ruhrhavens ophaalde, moet het per as of per trein daarheen zijn gebracht.

In Gottsbüren kent men nog een verhaal over Heinrich Stübener, die zijn oom in 1856 vergezelde om met paard en wagen een Euler-orgel naar Amsterdam te brengen. Het beviel Heinrich zo goed in Amsterdam, dat hij achterbleef en zijn oom vergeefs naar hem zocht.

Heinrich werd eerst laarzenknecht in een hotel; later werd hij soldaat in het Nederlands-Indisch leger. Pas na vele jaren kwam hij met 21 kinderen terug in Hessen.

Het orgel.

Het instrument is voor een zeer groot gedeelte nog origineel. De reparaties en wijzigingen in 1946/47 en 1969 betroffen het pijpwerk van vier registers en het aanbrengen van een kantsleep waardoor het tweede manuaal drie stemmen meer verkreeg.

De diagonale tractuur van het pedaal en tweede klavier (foto Dick Barten)

Ook de balustrade is door de Eulers gebouwd. Men moet de situatie goed hebben opgemeten, want de grootste pijp achterin het orgel heeft slechts een paar centimeter ruimte onder het dak van de kerk.

De overbrenging van toets naar pijp gebeurt mechanisch, door middel van hefboomwerking. Opmerkelijk is de diagonale tractie vanuit het tweede klavier en pedaal. Volgens Schlehta was dit een veel voorkomende bouwtrant bij Euler.

Monumentendag....ga eens kijken!

Vanzelfsprekend kunt u het orgel horen in de kerkdiensten. Voor mensen die niet ter kerke gaan, is de monumentendag een geschikt moment om kerk en orgel te bekijken.

Bronnen:

- Karl Wörner – *Orgelbau in Gottsbüren – Gottsbüren 1986, Arbeitsgemeinschaft Heimatgeschichte*
- Peer Schlehta – *Daten und Dokumente zur Geschichte der Heeren/Euler-Organ in der Wallfahrtskirche zu Gottsbüren – Gottsbüren 2003, Arbeitsgemeinschaft Heimatgeschichte*
- C.J. Balder – *artikel op de website van de Nederlands Hervormde Kerk – www.nhk-bol.nl/orgel.html*

Belevenissen van een bakkersfamilie

Inleiding

In 2005 hield ik een interview met bakker Cor Rood en zijn vrouw Gré Rood-Dekker. Cor Rood was van 1953 tot 1990 bakker in Oudkarspel. Het gesprek met het voormalig bakkersechtbaar leverde een leuk en interessant beeld op van het bakkersleven in de tweede helft van de 20e eeuw. Nadat het interview was afgenomen, is Cor Rood helaas op 31 oktober 2005 plotseling overleden.

Telg uit een bakkersfamilie

Cor vertelt: Ik kom van een bakkersfamilie uit Heerhugowaard. We waren thuis met vier broers en zes meiden, en de jongens werden alle vier bakker. Toen ik tien jaar oud was, in 1936, kreeg ik een fiets. Daarvoor moest ik op woensdag en zaterdag mijn vader helpen in de bakkerij of met rondbrengen. De laatste drie jaren van de oorlog werkte ik bij ome Cor Rood aan de Middenweg. Dat was één van de twee centrale bakkerijen van Heerhugowaard, ontstaan vanwege gebrek aan brandstof.

Ik dacht: als ik een goeie bakker wil worden, moet ik niet aldoor bij mijn vader blijven. Na de oorlog werkte ik zodoende bij bakker Bes in Spanbroek, later bij Overtoom in Alkmaar en nog weer later bij Mattot in Castricum, waar ik toen ook in de kost was.

Gré vertelt verder: Mijn vader was landbouwer in Obdam. In 1940, ik was toen vijftien, kwam ik van de huishoudschool en moest thuis gaan helpen. Ik was de op één na oudste van elf kinderen, dus er was genoeg werk te doen. Pas na de oorlog kreeg ik de kans om verder te leren. Ik had zó lang thuis gezeten, ik wilde mijn vleugels uitspreiden. Zodoende ging ik een opleiding van drie maanden volgen als gezinsverzorgster in Noordwijk aan Zee. Daar was toen veel behoefte aan. De gezinsverzorging was na de oorlog opgericht om de allerarmste gezinnen te helpen. In 1949 ging ik intern naar de Mariastichting in Haarlem om verpleegster te worden.

Verkering

Het is misschien wel aardig om te vertellen hoe we elkaar leerden kennen: helemaal niet zo spectaculair, maar wel leuk. Ik was een weekend thuis van mijn werk. Op zaterdagavond werd er aan de deur gebeld.

Ik deed open en daar stonden een paar vrienden, met één onbekende erbij. Ze vroegen of ze even de fietspomp mochten gebruiken, want hun vriend had een lege band. Welja, waarom ook niet?

Ik haalde de pomp, maar die werkte niet goed, dus ik hielp ook nog even mee. Daarna vroegen de jongens aan mijn moeder of ik even mee mocht om een paar boodschappen te doen. De jongens lieten Cor en mij met opzet naast elkaar lopen.

Het werd een heel gezellige avond. Later bleek het allemaal in scène gezet, ze vonden ons wel bij elkaar passen. Ik had zeker een goede indruk gemaakt bij de nieuwkomer, want een paar weken later kwam hij vragen of ik mee ging naar een feest: zijn zuster ging trouwen en omdat haar aanstaande man geen onbekende voor me was, zei ik ja. Het verliep goed.

Daarna waren zijn ouders 25 jaar getrouwd en ik ging weer mee. En zo is het gekomen.

Cor op de bakkersfiets, plusminus 1950

De trouwfoto van Cor Rood en Gré Dekker

Trouwplannen

Op 28 januari 1953 zijn Cor en ik getrouwd. Er was geen woning te krijgen en we dachten: als we nou een bakkerij kunnen kopen, dan hebben we ook een huis.

We hebben overal rondgekeken, ook in Zaandam, Hilversum en zelfs in Gelderland. Het maakte ons niet uit, waar we zouden wonen.

In Oudkarspel zat bakker de Groot, zijn zoon had de bakkerij overgenomen, maar zijn vrouw kon niet wennen en na vijf jaar vertrokken ze naar Boskoop. Zodoende kwamen we in Oudkarspel terecht.

De oude bakker de Groot hielp ons in het begin nog, zelf gingen hij en zijn vrouw in Zuid-Scharwoude wonen ten noorden van café 'De Roode Leeuw', daar hadden ze nog een filiaaltje van de bakkerij. Hun dochter trouwde later met Reijer van der Vliet.

Ik herinner me nog de eerste dag in de winkel: ik stond er direct alleen voor, ik wist niks, maar ik dacht: dít zal ook wel lukken.

Gré in de winkel, winter '53/'54

We begonnen in Oudkarspel in 1953, op een zaterdag. Er stond die dag heel veel wind en de volgende dag hoorden we, dat in Zeeland de dijken waren doorgebroken. De eerste dag hadden we hartstikke leuk verkocht, we waren helemaal uitverkocht. 's Avonds zaten we het geld te tellen, we waren zo blij! Van blijdschap gooide ik het geld door de kamer.

Een moeilijk begin

Cor: Toch was het moeilijk in het begin, we hadden alleen oudere klanten. Als er nieuwe mensen kwamen wonen, vroeg ik of ik brood mocht leveren. De bakkerij die we overnamen van bakker de Groot, was erg oud en smerig. Als de klutsmachine draaide, stond het huis te trillen.

De oven was geïsoleerd met zand, maar er zaten scheuren in en het zand liep er doorheen. Op zondag moesten we de oven alvast opstoken om hem warm genoeg te krijgen. In 1953 gebruikten we nog houtmot, dat konden we van Eecen krijgen. Jan Mulder bracht het en voor het vervoer moesten we dan een beetje betalen. Daarnaast gebruikten we steenkool.

Ik kon geld lenen van een vroegere baas van mij en na driekwart jaar konden we daarom een andere oven kopen, de Econoom (hout gestookt), die kostte 3000 gulden. We konden er zestig broden in bakken.

Ook de bakkerij werd verbouwd. En van lieverlee kregen we steeds meer klanten. Later kochten we een Matador (op gas), in deze oven zaten drie ovens boven elkaar en je kon er 120 broden in kwijt.

Onze laatste oven was een Werner & Phleider, die was roterend en verwarmde via buizen waar heet water doorheen liep. Je kon er 200 broden in bakken. De oven ziet er uit als een kast en je kunt er een kar in rijden. Dat maakte het werk een stuk lichter.

Want door het schieten van de broden in de oven, waarbij ik altijd boven mijn macht werkte, was mijn schouder versleten. Frank gebruikt deze laatste oven nog steeds.

Samen in de bakkerij, ± 1958

Van transportfiets naar Opel-bestel

Gré: De winkel was open van maandag tot zaterdag, van acht tot zes uur. Doordeweeks begon Cor om kwart over vier, op zaterdag om twee uur 's nachts.

We schreven heel veel op, anderhalf blokje van vijftig velletjes per week, en we hadden ook een winkelboek (twintig procent werd in de winkel verkocht). Toch viel het betalen op rekening erg mee. Veel mensen betaalden één keer per week. Op vrijdag maakte ik de briefjes klaar, die de venters dan op zaterdag meenamen.

Cor: We hadden twee bakfietsen en een transportfiets. 's Morgens gebruikten we de bakfietsen en 's middags de transportfiets voor buitenom (tot half vijf – vijf uur was je onderweg). De transportfiets was handig voor over de bruggetjes, maar de bakfiets gebruikte je daar ook voor, dan kon je met twee manden de bruggen over lopen.

Cor met de bakkerskar voor de bakkerij, 1956-1957

Rond 1960 kochten we een Berini. Daar zat een grote mand achterop en twee fietstassen en een klein mandje die met een spijker was opgehangen aan de grote mand. In 1964 kochten we een Mercedes Benz voor negenhonderd gulden. Vaak kreeg ik de auto niet aan de praat, dan moest Gré er aan te pas komen, haar lukte het wél, al had ze nooit rijles gehad.

Op een dag stond ik geparkeerd voor warenhuis Kool, ik was aan het venten op de Pikstraat (nu de Werfstraat; red.). Jaap Kuin ging net naar huis, maar het was glad en met zijn auto gleed hij tegen onze auto aan. Dat was het einde van de Mercedes. Later hebben we bij garage Hoogeboom een Opel-bestel gekocht.

Keuringsdienst van Waren

Gré: Rond 1960 kwam er de Keuringsdienst van Waren. Er kwamen regels over aan welke eisen de bakkerij moest voldoen. Wij stonden achter veel van die regels. Er moest bijvoorbeeld een betonnen vloer komen, later moest deze betegeld worden. Ook moesten de muren betegeld worden en nog weer later moesten de machines worden beschermd om ze veilig te kunnen bedienen.

Regelmatig werd er door de Keuringsdienst gecontroleerd. Ook kwam er een controle op de verkoopprijzen. Op een dag, ik denk in 1963, kwamen er twee heren met een auto uit Den Haag. Ze waren van het Ministerie van Landbouw en Visserij en ze kwamen controleren of er een prijslijst hing en of we

niet te veel berekenden.

We hadden net daarvoor het brood een cent duurder gemaakt (het was daardoor één of twee centen duurder dan in Heerhugowaard).

Ik heb een heel pleidooi gehouden over ons drukke werk in de bakkerij, dat we als kleine zelfstandigen zo veel uren maakten en of dat niet rechtvaardigde, dat we een redelijke prijs vroegen.

Ik merkte ook nog op, dat het me verbaasde, dat er twee heren helemaal met een auto uit Den Haag kwamen om ons te controleren (ik wist wel, dat ze niet alleen voor onze bakkerij kwamen). Ze vroegen nog of ze de bakker te spreken konden krijgen, maar ik zei dat die ergens in de wijk zat en dus niet te vinden was. Ik beloofde dat ik een prijslijst zou ophangen. De heren vertrokken en ik heb er nooit meer iets van gehoord.

Warme Bakker Rood nadat de muur was bepleisterd.

Anno 2006 vent bakker Rood nog steeds met de elektrische bezorgwagen in de Willem de Zwijgerstraat (foto Tanja Kuiper)

Vijfentwintig bakkers!

Cor: In Langedijk waren vijfentwintig bakkers. Er was dus veel concurrentie, het was soms bedelen bij de klant. En er werd ook gekeken naar welk geloof je had.

Toen de sanering kwam, verdween die concurrentie. Je kreeg een wijk toegewezen, en die werd berekend naar wat je inkocht. In Oudkarspel waren heel veel bakkers en we kwamen er bekaaid af. We kregen de Laanweg, de Laanderweg, een stukje van de Dorpsstraat, een stukje van de Spoorstraat en Waarddijk-oost. We gebruikten vijftien baaltjes meel per week, maar na de sanering nog maar tien baaltjes. Nadat ik er over geklaagd had, kregen we er na een half jaar de Charlotte de Bourbonstraat bij, daar was toen net gebouwd.

Cor met zijn zoon Frank en zijn kleinzoon Jelle in 2000.

Drie jongens en drie meiden

Gré: We kregen drie jongens en drie meiden: Sam werd in 1954 geboren, Ineke in 1956, Miriam in 1958, Margreet in 1960, Jos in 1963 en Frank in 1965.

De kinderen zeggen altijd: we hebben een prachtjeugd gehad. Zo hadden we een speelzolder, waar van alles stond wat we niet meer gebruikten. Daar maakten de kinderen hun eigen huis van, en ook vriendjes en buurkinderen kwamen vaak bij ons spelen. We waren wel altijd aan het werk, maar er kon veel bij ons.

De kinderen moesten ook meehelpen: 's avonds na het eten zei ik: allemaal naar de bakkerij! Dan moesten ze helpen opruimen: aanvegen, afwassen e.d. Voor de Sinterklaas moesten ze ook moppen opzetten, dat ging zo: eerst maakte je rollen deeg, die sneed je in stukjes, die rolde je door het meel, dan zeven en dan opzetten.

Gré met de kinderen, plusminus 1965

Sinterklaastijd

Gré: Zoals toen gebruikelijk was: de Sinterklaastafel hadden we in de kamer. Ik vond het vreselijk om de kamer kwijt te zijn, want dan woonden we in de keuken. Het begon na Sint Maarten, we kochten veel in, maar taai, marsepein, speculaas en banketletters maakten we zelf. Een specialiteit van ons waren de Moskovische harten in allerlei maten. De taai kon je vóór Sint Maarten al maken, dus die had je vóór Sint Maarten al klaar, die bewaarden we dan in kisten van Verkade. De chocoladeletters bestelden we bij Droste.

Cor: Eén jaar stormde het met Sinterklaas zó, dat we om acht uur nog liepen rond te brengen. We hebben Hoogeboom nog gebeld om een auto te huren.

Het was in 1973, na de kerstdrukke, dat ik last van mijn maag kreeg. Ik werd opgenomen in het ziekenhuis, waar ik eerst twee weken moest bijkomen, zo moe was ik. Daarna werd ik geopereerd. Gré moest 't zaakje zien te runnen. We hebben een stuk van de wijk laten zitten. We hadden met de klanten afgesproken, dat als deze naar de winkel kwamen, ze hun brood iets goedkoper kregen. En mijn broer Siem kwam. Als het werk bij hemzelf af was, kwam hij met zijn personeel bij ons om koek en gebak vooruit te maken.

Toen Ineke, Miriam en Margreet van school kwamen, hebben ze nog een tijd in de bakkerij en de winkel gewerkt en Frank heeft vanaf het begin bij me in de bakkerij gewerkt, in 1990 was hij de jongste ondernemer van Nederland. In 1996 is de bakkerij op Franks naam overgeschreven. Ik heb altijd met hart en ziel gewerkt en ik mag altijd nog graag meehelpen.

Het ontstaan van de bakkerij van bakker Rood

*Het zuidelijke stukje Oudkarspel rond 1825 op de eerste Kadastrale Minuutplankaart.
Naar rechts is de later Spoorstraat te zien. Het tweede huis rechts is de hier beschreven bakkerij.*

Bij het zoeken naar gegevens over de bakkerij bleek dat het pand waarin Frank Rood nu nog zijn beroep uitoefent, vanaf het begin een bakkerij blijkt te zijn geweest.

In 1827 staat het huis voor het eerst beschreven:

"een sedert weinige jaren nieuw gebouwd huis, geappropriëerd tot eenen bakkerij met desselfs boet en erve, staande en gelegen te Oudkarspel ten oosten van de straat, getekend met no.4".

Het huis zal dus ongeveer tussen 1815/1820 zijn gebouwd. Op de eerste kadastrale kaart uit ongeveer 1825 staat **Albert Kerkmeester** genoemd als eigenaar.

Lucas Roosboom is de vermoedelijke tweede eigenaar. Hij overlijdt op 18 juni 1823 in Hoorn en op 6 november 1823 wordt het huis via de boedelscheiding toegekend aan zijn weduwe **Dorothea Frederika Steenhart**.

Op 26 oktober 1827 gaat de Hoornse winkelierster naar notaris Sombeek in Hoorn en machtigt deze notaris om namens haar een huis in Oudkarspel te kopen.

Het gaat om een broodbakkerij. Het huis wordt ten noorden belend door de erven Arien Zut en ten zuiden door Jan Scherp. Er bestaat een recht van overpad over het erf, en van aanleg en opscheping in de dijsloot aan de wal van de werf van Klaas Meurs, die ten westen van de straat en tegenover het huis gelegen is.

Op 13 november 1827 komt notaris Sombroek van Hoorn naar Oudkarspel en in het huis van Gerrit Slotemaker, kastelein van de herberg "Het huis te Brederode", wordt door notaris De Lange uit Alkmaar de akte opgemaakt van de verkoop van het huis.

Het huis is bij opbod en afslag op een veiling gekocht door Pieter Swager uit Noord-Scharwoude, in opdracht van **Albert Kramer**, van beroep landman en wonend in Berkhout, voor een bedrag van 1650 gulden.

Albert Kramer, eigenaar van 1827 tot 1828.

Albert Kramer, inmiddels als broodbakker wonend in Oudkarspel, had zich bij de verkoop verplicht, voor of op 27 december 1827 de kooppenningen aan de verkoper te betalen "in grof klinkend en gangbaar goud of zilvergeld" ten kantore van notaris De Lange.

Kennelijk heeft hij dit bedrag niet kunnen opbrengen. De borg Pieter Swager betaalt op 15 januari 1828 de kooppenningen aan Dorothea Frederika Steenhart.

Het blijkt dat Albert Kramer zijn schuld ook niet terugbetaalt aan zijn borg Pieter Swager. Deze laatste maakt er een rechtszaak van bij de rechtbank in Alkmaar op 6 augustus 1828. Pieter Swager moet volgens het vonnis van de rechtbank van 26 augustus 1828 het pand ontruimen en Albert Kramer wordt eigenaar van het pand.

Op 1 juni 1829 verkoopt Albert Kramer de bakkerij aan **Gerrit Nijman**, broodbakker te Oudkarspel.

Gerrit Jansz Nijman, eigenaar van 1829 tot 1875.

Gerrit Jansz Nijman, van beroep broodbakker, werd geboren rond 1807 in Castricum, als zoon van Jan Nijman en Pleuntje Enke.

Gerrit was eerst gehuwd met Trijntje Reus en hertrouwde na het overlijden van Trijntje, op 18 juni 1841 te Oudkarspel met Maartje Stevens Snijders. Maartje werd geboren rond 1820 in Schoorl als dochter van Steven Snijder, van beroep landman en Neeltje Dapper.

Op 1 mei 1829 koopt Gerrit de bakkerij van Pieter Swager en op 1 juni daaraan volgend laten ze bij de notaris Adrianus Petrus de Lange aan de Breestraat in Alkmaar het eigendomsrecht overschrijven. De koopsom bedraagt 1700 gulden. Gerrit betaalt 700 gulden contant en de overige duizend gulden leent hij van Adriaan Boomsma uit Den Helder tegen 5% rente per jaar.

Deze rente moet hij elk jaar op 1 mei ten huizen van Adriaan Boomsma betalen in goud of zilvergeld totdat de schuld is afgelost. Gedurende deze tijd mag hij het perceel niet voor langer dan een jaar verhuren en niets aan het pand veranderen of het een andere bestemming geven. Ook moet hij zorgen voor een goede brandverzekering. Gerrit overlijdt 16 september 1875 in Oudkarspel in de bakkerij. Zijn overlijden wordt aangegeven op 17 september 1875 door de burens Gerrit Kroonenberg en Klaas Kardinaal.

In het jaar 1877 wordt er achter de bakkerij bijgebouwd.

Volkert en Jan Nijman, eigenaar van 1877 tot 1893.

Op 3 februari 1877 verschijnen de broers Volkert en Jan Nijman met hun zuster Pleuntje bij notaris Philippus Hulst. Door het overlijden van hun vader Gerrit Nijman, zijn Volkert, Jan en Pleuntje de wettige erfgenamen van de bakkerij. De boedelscheiding vindt dan plaats en Volkert en Jan krijgen het pand ieder voor de helft in gemeenschappelijk en onverdeeld eigendom.

Het bakkerspand rond 1900. Voor de winkel bij de ventwagen staat waarschijnlijk bakker Jan Nijman.

Jan Nijman, eigenaar van 1893 tot 1905.

Op 4 juli 1893 gaan de broers Volkert en Jan Nijman naar notaris Düker in Zuid-Scharwoude. Tot dan toe waren de broers gezamenlijk eigenaar van de bakkerij, die geschat is op een waarde van 5400 gulden. Volkert verkoopt zijn aandeel in de bakkerij aan zijn broer Jan voor een bedrag van 2700 gulden. Jan Nijman is nu in het volledige bezit van de broodbakkerij.

Jan Kroon, eigenaar in 1905.

Op 27 juni 1905 verkoopt Jan Nijman de bakkerij aan Jan Kroon, brood- en koekbakker, wonende te Heiloo.

De burens aan de overkant: Cornelis Nap, kastelein en Klaas Kardinaal, timmerman, komen overeen dat het pad tussen de 2 percelen over een lengte van ongeveer 8 meter vrij moet blijven van het gebruik van aan weerszijden gelegen percelen. Er wordt ook overeengekomen dat Jan Nijman binnen een afstand van een uur in de omtrek, het brood- of koekbakkersbedrijf niet zal uitoefenen en in die kring zonder toestemming van Jan Kroon, geen brood of koek zal verkopen of laten verkopen. Doet hij dit toch, dan kost hem dat een geldboete van honderd gulden voor elke overtreding. De koopsom is vijfduizend gulden. Jan Kroon heeft niet lang kunnen genieten van de bakkerij. Hij sterft op 24 december 1905.

De erven **Jan Kroon**, eigenaar van 1905 tot 1907. Neeltje Aafje Hart, de weduwe van Jan Jacobsz Kroon, zonder beroep, Jacob Jacobsz Kroon sr., landbouwer, Jacob Jacobsz Kroon jr., landbouwer en Klaas Jacobsz Kroon, brood- en koekbakker, allen wonend te Oudkarspel, verklaren dat zij door het overlijden van Jan Jacobsz Kroon, in het gemeenschappelijk bezit zijn gekomen van de bakkerij.

Neeltje verkrijgt de helft en de anderen bezitten elk 1/6 deel. Neeltje en Jacob Jacobsz jr. doen afstand van hun rechten. Het geheel wordt toebedeeld aan Jacob Jacobsz Kroon, onder de voorwaarde dat zij ook de schuldenlast op zich nemen.

Klaas Jacobsz en Jacob Kroon, eigenaar van 1907 tot 1918.

Op 21 september 1918 verschijnen bij notaris Johann Wilhelm Cornelis Kroon, notaris te Noord-Scharwoude, Klaas Jacobsz Kroon, bakker, en Jacob Jacobsz Kroon, korenbouwer, om de akte op te laten maken van de verkoop van de bakkerij aan Petrus Johannes de Groot, bakker wonend te Boskoop. Ook Klaas en Jacob moeten bij de verkoop verklaren, dat zij het bakkersbedrijf niet meer zullen uitoefenen in Oudkarspel. De koopsom bedraagt 8000 gulden.

Petrus Johannes de Groot, eigenaar van 1918 tot 1947.

Na bijna 30 jaar eigenaar te zijn geweest, verkoopt Petrus Johannes de Groot, de bakkerij op 23 december 1947 aan zijn zoon Adrianus Jacobus Josephus de Groot, bakker, wonend op de Dorpsstraat A61 te Oudkarspel.

Petrus Johannes de Groot (hier met zijn kinderen) had de bakkerij vóór Cor Rood.

De koopsom bedraagt 1000 gulden.

Adrianus Jacobus Josephus de Groot, eigenaar van 1947 tot 1953. Adrianus Jacobus Josephus Groot, geboren te Oudkarspel op 28 maart 1922, die de bakkerij van zijn vader kocht, heeft slechts een vijftal jaren de bakkerij in zijn bezit gehad.

Hij verkoopt de bakkerij op 30 januari 1953 aan Cornelis Jozef Rood, bakker, geboren op 21 september 1926 te Heerhugowaard, wonend aan de Jan Glijnisweg 49, voor een bedrag van 20.000 gulden. Adrianus de Groot mag binnen een straal van 10 km geen brood-, koek- en banketbakkersbedrijf meer uitoefenen of in een dergelijk bedrijf werkzaam zijn.

Indien hij dit wel zal doen, dan staat hem een boete van 10.000 gulden te wachten. De akte wordt meedegetekend door de getuigen Tom Scharlewi, caféhouder, wonend te Alkmaar op het Waagplein (*Kom bij Tom, drink Zuylekom*).

En zo zijn we weer aangeland bij de familie Rood waarvan u de hele geschiedenis hiervoor heeft kunnen lezen.

Cornelis Jozef Rood, eigenaar van 1953 tot 1996.

Franciscus Petrus Bernardus Rood, eigenaar vanaf 1996.

Bron:

Gegevens uit het Regionaal Archief Alkmaar en het Kadaster

Langzamerhand werd het huis van bakker Rood verbouwd.

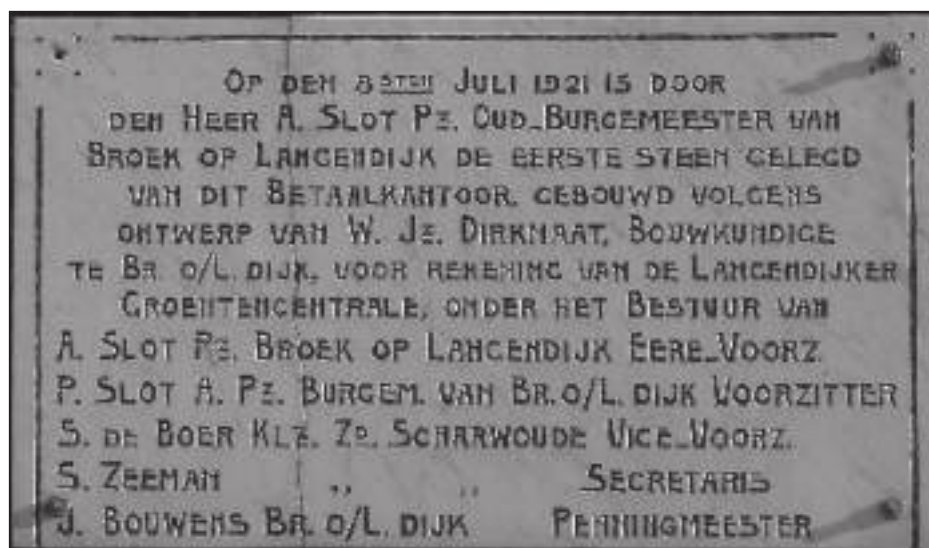

De Tuinbouwbond 'Langendijker Groenten Centrale'.

Staande v.l.n.r.: 1.P.Schouten, 2.C.Spaan uit Koedijk, 3.Joannes Schaap uit Ursem, 4.J.Moerbeek uit Oterleek, 5.K.Speets uit Hensbroek, 6.Joh.Koning uit Hensbroek, 7.O.de Vries uit Oterleek, 8.A.Vet uit Ursem, 9.P.Kwadijk, 10.J.Bijpost uit Sint-Pancras, 11.Jb Bakker, 12.H.Glas uit Bol, 13.Jb Glas uit Hhw, 14.Piet Smit Jzn uit Hhw.

Zittend: 1.Piet Tromp uit Hhw, 2.A.Quant uit Hhw, 3.Arie Hoogland uit Sint-Pancras, 4.Jb Kramer, 5.W.Visser uit Koedijk (2e secr.), 6.Siemen de Boer Kzn uit Zuid-Scharwoude (voorz. en secr.), 7.C.Spaans uit Bol (penningm.), 8.Jb.C.Duif uit St Pancras (2e voorz.), 9.C.Wagenaar Kzn (afgev.KvK), 10.H.Stennenberg (afgev.KvK)

Van de familie Gutter-Pluister uit Noord-Scharwoude kregen we bovenstaande foto. De foto toont het bestuur van de Tuinbouwbond 'Langendijker Groenten Centrale'. Op het erf van KW (nu gesloopte pand op Dorpsstraat 94) zit het voltallige bestuur aangetreden.

Een gedenksteen in het naastgelegen betaalkantoor vermeldt ook de Langendijker Groentencentrale.

Schuitenmaker Gerrit Bakker

Inleiding

Lange tijd hebben wij gedacht dat de omslag van 'Van Otterplaat tot Groenveldsweid' een fictieve prent van Langedijk was. Maarten Oortwijn maakte destijds deze tekening voor het populaire maandblad 'De Speelwagen'. Vlak voor zijn dood gaf Oortwijn toestemming om de tekening voor ons omslag te gebruiken.

Een brug, een sloot, een schuitje, het kon overal in Langedijk zijn.

Totdat wij onlangs er op werden gewezen dat er wel degelijk een bepaald punt was uitgebeeld: de schuitenmakerij van Gerrit Bakker aan de Hofstraat.

In de trouwzaal van 't Regthuis hangen drie schilderijen van de hand van professor Jacob Luttge.

Twee kwamen enkele jaren geleden uit de nalatenschap van de familie De Groot uit Oudkarspel. Luttge schonk destijds de schilderijen aan hen. Afgebeeld werd de schuitenmakerij van Gerrit Bakker aan de Hofstraat in Noord-Scharwoude. Het derde exemplaar kregen we via de familie Van den Kommer.

Hierop staat Gerrit Bakker geportretteerd. De drie vormen een eenheid aan de wand van de trouwzaal.

Gerrit Bakker afgebeeld bij een in aanbouw zijnd houten schuitje. Schilderij vervaardigd door prof.J.Luttge.

Wie was Gerrit Bakker?

Gerrit Bakker kwam op 3 juni 1872 ter wereld in Ursem. Zijn ouders waren Jacob Bakker en Neeltje Visser. Moeder Neeltje was Oudkarspelse van geboorte.

Gerrit verloor op jonge leeftijd al zijn vader. In 1877 kwam zijn moeder met negen kinderen terug naar Oudkarspel. Zij staat later te boek als winkelierster. Ze zal in haar onderhoud moeten hebben voorzien. We zien in de archieven een tragedie afspelen. Een jaar na haar terugkeer naar Oudkarspel verloor Neeltje Bakker-Visser drie van haar kinderen, variërend in leeftijd van 3 tot 8 jaar.

Gerrit groeide op in Oudkarspel, maar vertrok in 1895 naar Noord-Scharwoude. Daarvóór leerde Gerrit het vak van schuitenmaker als krullenjongen op een werf in Warmenhuizen. Uit deze tijd stamt het volgende verhaal. De werf lag op een akker en Gerrit moest elke dag met een schuit worden overgezet. Op een dag moest de baas weg en deze zette Gerrit 's morgens over, maar vergat hem 's avonds weer terug te halen. Uiteindelijk pakte hij zelf maar een schuitje om aan de overkant te komen.

Zijn baas was kwaad dat 'ie zelf naar huis was gegaan: hij had wel een paar spijkers kunnen meepikken! We zien hem in Noord-Scharwoude inwonen bij de verwer (schilder) Pieter Kistemaker, maar Gerrit was geen schilder. Aannemelijk is dat hij al op één van de in die tijd ontelbare schuitenmakerijen werkte. In april 1900 trouwde hij met Cornelia Bregman uit Oudorp. Gerrit en Cornelia vestigden zich aan de Hofstraat in Noord-Scharwoude. Het is waarschijnlijk dat er een reeds bestaande schuitenmakerij werd overgenomen.

Gerrit Bakker en Cornelia Bakker-Bregman voor hun huisje aan de Hofstraat.

In het huishouden van Bakker was ook ruimte voor kostgangers. We vinden namen als Jan Liefhebber uit Enkhuizen, Cornelis Sweep uit Warder en ook Dirk Goed uit Oudkarspel. Dirk zou later zelfstandig schuitenmaker worden in Zuid-Scharwoude, ter hoogte van de firma Kramer.

Op een gegeven moment werd moeder Neeltje Bakker-Visser bij haar zoon en schoondochter in huis opgenomen. Zij zou er tot haar dood in 1918 blijven.

Gerrit leefde in een tijd dat men praktisch dacht, getuige het volgende voorval. 's Nachts rond drie uur werd er op de deur geklopt: een klant, die om die tijd naar zijn land ging om bloemkool te snijden, wekte hem.

"Wor 's wakker! Ik moet ok an 't werk, dat den ken jij wel an moin skuitje".

Luiheid was ook iets waar men een gruwelijke hekel aan had. Op een dag moest hij hout halen in Hoorn. Om 4 uur 's morgens vertrok hij met de handkar, 's middags om drie uur was hij weer terug. Toen moest 'ie nodig aan het werk, want hij had de hele dag nog niks gedaan.

Portret van Gerrit Bakker, geschilderd door Jacob Luttge. Op dit schilderij is niet te zien dat Gerrit een glazen oog had.

Gerrit en Cornelia zijn niet rijk geworden van de schuitenmakerij. Een aardig voorbeeld van hun handelen is het volgende. Van een klant in 't Waarland waren ze nog behoorlijk wat geld tegoed aan een reparatie van een schuitje. Eens per jaar kwam 'ie met de rekening en kwam dan tevens het geld ophalen. Na veel moeite kon de vrouw betalen, maar daarvoor moesten wel alle spaarpotten van de kinderen worden gelegegd.

Weer thuisgekomen vertelde hij zijn vrouw, dat ze helemaal de spaarpotten van de kinderen leeg moesten maken om hem te betalen. Z'n vrouw zei: "Dat ken toch zo niet, breng 't maar weer terug hoor!" En lopend bracht 'ie het geld weer terug.

Het echtpaar Bakker kreeg, tot hun eigen verdriet, geen kinderen. Zodoende werd er nooit een Bakker als opvolger voor de schuitenmakerij gevonden.

Willem Tiel

Op één van de schilderijen van Luttge staat achterin tegen de werkbank de schuitenmakersknecht Willem Tiel afgebeeld. Willem heeft jaren voor schuitenmaker Gerrit Bakker gewerkt, was er in de kost en was min of meer een dorpsfiguur. Willem Tiel had verrassende uitspraken. Zo vond hij het bijzonder als hij mensen zag vissen. "Ik verzuip gien wurm, voor vier cent koop je een hering," zei hij dan. Leren was volgens Willem niet goed voor mensen. "Jare nei skoël," zei hij dan, "voor je 't wete hê-je een hêle steert achter je an hangen. Niks waard, al dat gelear." Van het maken van schuiten had hij veel verstand. Helemaal lyrisch werd hij van een houten schuit, gemaakt voor de firma Klinkert. "Dat is zo'n barre beste skuit," zei Willem, "die heb wossen kurve." Hij bedoelde dat de kurven (spanten) gemaakt waren van kromgegroeide (gewassen oftewel 'wossen') delen hout.

Het totale interieur van de schuitenmakerij werd door Luttge uitgebeeld in olieverf. Vooraan is Gerrit Bakker zichtbaar, achteraan tegen de werkbank is Willem Tiel.

Bronnen:

- *Gegevens uit het Regionaal Archief te Alkmaar.*
- *Anekdoten, aangedragen door Dick v.d.Kommer, opgetekend uit de mond van zijn schoonvader Jo Pluister, die vlak bij Gerrit Bakker woonde.*
- *Gegevens verteld door Jan Ijff.*

“Moer en dochter”⁹⁹

De oude en de nieuwe sluis van Broek op Langedijk

De toeristen die het afgelopen seizoen aangemeerd hebben in de haven van Broek op Langedijk hebben zich vast en zeker afgevraagd wat er met de sluis aan de hand is. Staat deze op instorten? Is het echt zo gevaarlijk er langs te lopen? De sluis is inderdaad bejaard geworden; zij bestaat precies 65 jaar. Is dat dan oud voor een sluis? Nee, natuurlijk niet. Haar voorgangerstier hield het immers ruim honderdenzeventig jaar uit.

Over de oude sluis en de “nieuwe” sluis gaat dit verhaal; over “Moer” en “dochter”.

Broeker sluis anno 2006

De polder Geestmerambacht, een gebied met een oppervlakte van 6600 ha en omsloten door de plaatsen St. Maarten, Schoorldam, Koedijk, Alkmaar, Sint Pancras, Broek op Langedijk, Zuid-Scharwoude, Noord-Scharwoude, Oudkarspel en Dirkshorn heeft een geschiedenis van meer dan duizend jaar en is in de loop der eeuwen ontstaan door afdamming en omdijking van stukken land en inpoldering van binnenvallende meren zoals de Diepsmeer, de Kerkmeer en de Daalmeer.

Het waterpeil moest beheerd worden. Stuwen, dammen, grondduikers, schuiven, molens, inlaatsluizen en schutsluizen hadden en hebben nog steeds ieder hun eigen taak daarbij.

Naarmate het gebied meer ontgonnen werd, ontstond er vervoer van landbouwproducten en vee. Dit vervoer gebeurde vrijwel uitsluitend over water in allerlei schuiten, speciaal gemaakt voor hun doel. Zo waren er veepramen, koolschuiten en modderpramen.

Voor transport naar buiten de polder Geestmerambacht was men aangewezen op een overhaal of overtoom; schuiten, beladen met producten, werden over de dijk getrokken en aan de andere kant in het boezemwater gelaten. Vanzelfsprekend een inspannende en tijdrovende bezigheid!

In Broek op Langedijk was zo’n overhaal van de Geestmerambacht naar de ringvaart van de in 1629 ingepolderde Heerhugowaard. Deze overhaal bevond zich in de Oosterdijk en wel het deel dat ook wel Spieringbuurt genoemd werd; een naam die nog herinnert aan de spieringvisser van Broek. Nu kennen we dat deel als de noordzijde van het havenplein nabij de Dorpsstraat. De schepen die aanvankelijk gebruikt werden voor het transport waren zogenaamde damlopers. Crone, Witsen en van Konijnenburg schrijven hierover: “De schepen die op Noord-Holland voeren prefereren smalle bodems”. Dit zal te maken gehad hebben met de vele smalle wateren. Damlopers hadden ongeveer 30 last laadvermogen. (1scheepslast = 2000 k.g.) de Damlopers die op Langedijk voeren waren waarschijnlijk kleiner. W.A. van Wintschoten schreef over de damlooper “Een klein binnenlands of eigenlijk Noordhollands Vaartuig, dat bequaam is om over dijken en dammen en oovertoomen overgehaald te werden”.

In 1756 werd bij Alkmaar een sluis gebouwd in de Hoornse Vaart en vanaf dat moment waren de schepen gehouden aan de afmetingen van de sluis: 14,40 mtr lang en 3,15 mtr breed. De tjalken, pakschuiten en aakjes werden in de regel met de hand getrokken naar Alkmaar (de kinderen moesten meetrokken) omdat de zuidwester wind zeilen in die richting onmogelijk maakte. Met wat geluk kon de terugweg op de wind worden afgelegd.

Broek op Langedijk in 1832 tekening van de auteur

Een van de eerste sluisen was die van de Banne Noord-Scharwou, gebouwd in 1630. Hier waren ook de omliggende dorpen van afhankelijk en deze betaalden dan ook mee aan het onderhoud van de sluis. Toen deze sluis in het midden van de 17^e eeuw opnieuw toe was aan een grondige renovatie, begon men in Broek op Langedijk te morren. Men wilde een eigen sluis. Er werd nog wel

meebetaald in 1746 aan de reparatie van de sluis in Noord-Scharwoude maar men vroeg tegelijkertijd een vergunning aan bij de Staten van Holland. Noord-Scharwoude protesteerde natuurlijk want men zag een belangrijk deel van de inkomsten verdwijnen maar dit mocht niet baten; de vergunning werd toegestaan en in 1769 kon de sluis in Broek geopend worden. Deze opening was een groots en regionaal gebeuren. Gravin Adriana Petronella van Nassau verrichtte de openingshandeling. De sluis mat 13 bij 4 meter. Dat

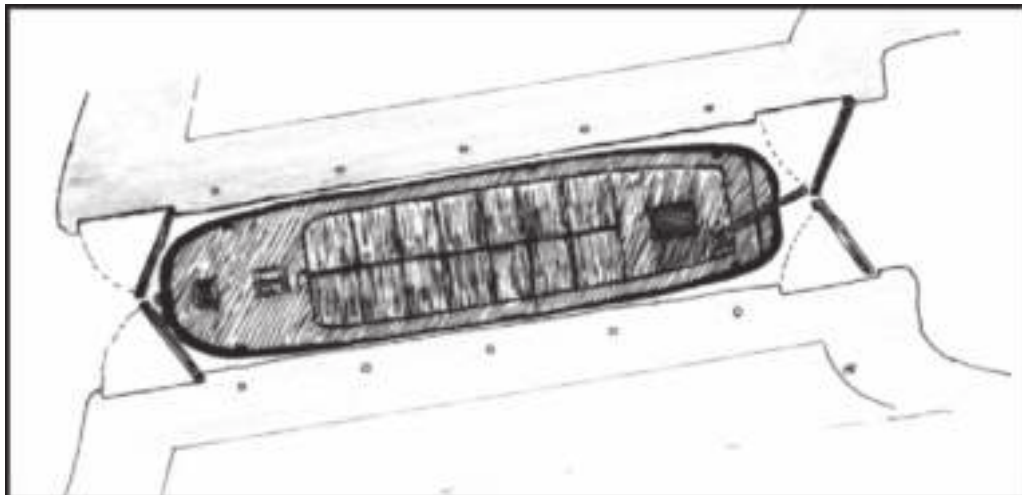
is voor de huidige begrippen niet groot maar in die tijd betekende dit een technisch hoogstandje. Het gehele achterland tot aan Warmenhuizen kon nu via deze sluis producten transporteren naar Alkmaar en Amsterdam.

Over deze gravin is nog wel wat te vertellen. Adriana Petronella van der Does (1703-1770) trouwde met Willem Adriaan Rijksgraaf van Nassau, de heer van Bergen (Noord Holland). Hij was een man uit een rijke familie met veel aanzien, net als Adriana zelf. Adriana was echter krankzinnig. Uit het testament van haar echtgenoot blijkt dat zij “zedert veele jaaren was geraekt in het ver-stand, en wel zodanig, dat er geene hoope overschiet, dat deselve ooit wederom tot goed gebruyk van haar verstand en zinnen zal werden herstelt.”. Ook hun oudste zoon Willem Lodewijk is krankzinnig maar hij vervult eveneens de functie van heer van Bergen. In en rond Alkmaar wordt hij dan ook “de gekke Nassau” genoemd. Of is het Adriana Petronella van Nassau, geboren 21 febr 1757 in Bergen, dochter van Hester van Foreest en Wigbold Adriaan van Nassau – Woudenberg. De meest waarschijnlijke is no. 1 omdat bij deze haar man genoemd wordt als dijkgraaf van het Geestmerambacht, evenals haar zoon

De sluis in Broek op Langedijk had een breedte van 3.25 mtr en was 13.60 mtr lang. (lengte tussen de deuren). De tjalk werd het meest gebruikt.

Dit schip werd ook wel damschiuit genoemd en had een afmeting van 48 voet lang en 11 voet breed. Het laadvermogen was rond 19 ton.

De Amsterdamse voet was de meeteenheid in de scheepsbouw en mat 283 mm. De schuiten waren dus 48 keer 283 mm = 13.58 mtr lang, en pasten dus krap tussen de deuren in Broek en de breedte, 11 keer 283 mm = 3.11 mtr. en kon qua breedte dus precies door de sluis in Alkmaar.

*Een damschiuit in de sluis bij Broek op Langedijk;
het roer moest er soms af om de sluis te kunnen sluiten*

In 1876 werd de sluis in Broek grondig gerestaureerd; de toen nog vier houten sluisdeuren werden vervangen nadat de sluis geheel drooggezet was door middel van een afdamming.

Na verloop van tijd werd de sluis te klein, met name omdat het aantal schepen dat gelijktijdig geschut kon worden nogal beperkt was.

Erg lange wachttijden waren het gevolg en stilliggen betekende voor een tuinder inkomstenderving. In 1882 werd daarom een kolk aangebouwd. Deze kolk bestond uit een groot extra gedeelte aan de noordkant, voorzien van extra deuren.

Nu konden er ook grotere schepen geschut worden en weldra werden dan ook grotere schepen gebouwd.

Direct daarna, op 16 april 1883, wordt een openbare aanbesteding gedaan op het gemeentehuis van Broek op Langedijk tot het bouwen van een nieuwe sluiswachterswoning. Deze aanbesteding wordt gegund aan Arie de Bree voor f 1.940,-. Dat huis staat er nog steeds en heeft nu het adres: Havenplein 12.

Ook wordt er enkele jaren nadien een extra stuk aangebouwd ten noorden van dit huis, bestemd voor de armenzorg; werkverschaffing door middel van het maken van rieten manden.

De motor deed zijn intrede. Houten schepen werden langzamerhand vervangen door stalen schepen.

De schutkolk van de oude sluis

De kolk mocht alleen gebruikt worden als dat echt nodig was. Een bijkomend nadeel was namelijk het extra water dat telkens de polder binnenkwam.

In een overzicht van de sluiswachter lezen we welke motorschepen gescht moesten worden met behulp van de extra kolk:

"De navolgende motorschuiten kunnen gewenscht hun lengte niet in de gewone of oorspronkelijke schutsluis gescht worden en moet heen en terug in de groote schutkolk gescht worden: Namen van de eigenaars of schippers der motorschuiten: Bertus Kamp, A. Waiboer, G. Visser, P. Plugboer, B. Vroegop, L. Vroegop, T. Kliffen, G. Kramer, C. Kooi, J. Kliffen, A. ten Bruggencate, W. Kuiper, D. Dekker en de reserveschuit van J. Kliffen (hooi). De navolgende motorschuiten moeten als zij uit den polder gaan in de groote schutkolk gescht worden: Namen van de eigenaars of schippers der motorschuiten: P. Metselaar, C. van Schoorl, J. Plugboer, S. Bak en K. Kliffen."

De rechten tot inning van sluisgelden werden telkens voor een bepaalde periode openbaar geveild en verpacht. Een klein overzichtje van sluiswachters geeft mooi aan dat de prijs van deze rechten tot inning per jaar nogal uiteen liepen:

In het reglement en de voorwaarden, behorend bij deze openbare veilingen, lezen we hoe deze forse bedragen weer terugverdiend moesten worden:

"Ten aanzien van de heffing der schutgelden zal de pachter gehouden zijn zich stiptelijk te gedragen naar het navolgend tarief, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van den 25e October 1882, HM, luidende als volgt:

Er zal verschuldigd zijn voor het doorschutten van een schuit van vijftien tonnen en meer inhouds grootte: f -,22,5

Van	Tot	Sluiswachter	Opmerkingen
1 april 1866	31 dec 1876	Jan Molles	f 520,- per jaar
1 jan 1868	31 dec 1870	Jan Molles	f 300,- per jaar
1 jan 1871	31 dec 1875	Jan Molles	f 300,- per jaar
1 jan 1876	31 dec 1881	Frans Blok	f 630,- per jaar
1 jan 1882	31 dec 1882	Frans Blok	f 630,- per jaar
1 jan 1883	31 dec 1883	Willem de Groot	f 910,- per jaar
1 jan 1884	31 dec 1887	Willem de Groot	f 1.120,- per jaar
1 jan 1888	31 dec 1892	Klaas Wagenaar	f 1.100,- per jaar
1 jan 1893	31 dec 1897	Gerrit Visser	f 1.450,- per jaar
1 mei 1898	31 dec 1899	Klaas Visser	f 1.100,- per jaar
1 mei 1905	30 apr 1906	Klaas Visser	f 405,- per jaar

Een schuit van tien tot beneden vijftien tonnen f -,15,-

Een schuit van vijf tot benede tien tonnen f -,12,5

Kleinere vaartuigen waarvoor beide deuren moeten geopend worden f -,07,5

Vaartuigen waarvoor slechts een deur behoeft te worden geopend f -,05 " (Gedurende alle bovenstaande jaren bleven deze schutgelden gelijk)

Een ander, nogal opvallend artikel uit deze voorwaarden, behorend bij de verpachting van de inning van sluisgelden, luidde als volgt: *"De pachter van de inning der sluisgelden zal gedurende dien tijd het regt van gebruik en bewoning hebben van de sluiswachterswoning en het daarbij behorende erf, doch onder uitdrukkelijke bepaling dat hij of één van zijn gezin, geen beroep als tapper of slijter in sterke dranken zal mogen uitoefenen. Ook dat hij of een van zijn gezin, aan personen welke met hun vaartuig worden doorgeschut geen sterke drank om niet zal mogen toedienen."*

In 1921 werd de sluis grondig gerestaureerd. De producten gingen toen naar Broekhorn, waar zij werden overgeladen op het inmiddels aangelegde spoor naar Alkmaar en Amsterdam.

Nadat het kanaal Alkmaar – Kolhorn, gereed gekomen was in 1934 en de provinciale sluis in het kanaal bij Noord-Scharwoude in 1936, wenste de raad van BOL een nieuwe, grotere sluis, ongeveer 100 meter ten oosten van de vorige sluis. De lengte zou 50 mtr en de breedte 6 meter worden. Een sluis met tussendeuren, dus geschikt voor grotere en kleinere schepen. Besluit tot het bouwen van de nieuwe sluis werd genomen op 13 oktober 1939. De bouw werd uitgevoerd door de heer Zuijlen te Zwolle voor f 136.700,- (geen familie van de auteur) Voor dat bedrag werd er niet alleen een nieuwe sluis gebouwd, maar werd tevens de oude sluis gesloopt en verwijderd, een nieuw kanaal gegraven vanuit de sluis door de bestaande eilanden van het Geestmerambacht richting Broeker Veiling en werd de volledige beschoeiing van de haven van Broek vervangen door een betonnen damwand.

De nieuwe sluis werd tevens gekenmerkt door roldeuren waardoor er geen ruimte verloren ging bij het openen en sluiten van de sluisdeuren.

Op 15 april 1940 wordt begonnen met de bouw en ruim een jaar later is deze voltooid. De uitgebroken tweede wereldoorlog lijkt geheel geen invloed gehad te hebben op de bouw. Uit de dagboeken lezen we zelfs dat beton-ijzer en grind wordt ingevoerd vanuit Duitsland.

Op woensdag 25 juni 1941 is het groot feest. De nieuwe sluis wordt geopend. Onder grote belangstelling varen de motorboten met genodigden, voorafgegaan door een schuit met daarop fanfarekorps “ Advendo” onder leiding van dirigent Van Kalken, door de nieuwe sluis.

Vele sprekers, waaronder vanzelfsprekend burgemeester Schelhaas, roemen de samenwerkende organisaties en de bouwers.

De gemeentesecretaris de heer van Zuijlen (weer een andere dus) leest ter afsluiting een gedicht voor van Jan van Alfen, opgedragen aan Burgemeester en Wethouders van Broek op Langedijk.

Plattegrond van de haven van Broek op Langedijk met zowel de oude als de nieuwe sluis

Foto van de bouw van de nieuwe sluis in 1940/1941

Een gedicht van maar liefst dertig coupletten, waarvan ik u het 27^e couplet niet wil onthouden:

*Nog wil'k hier iemand hulde brengen
Wiens arbeid, practisch, 't sluiswerk raakt.
Gij toonde ons, Meneer van Zuylen
't Genie, dat in een mensch kan schuilen
Door 't wonderwerk, door u gemaakt....*

Maar wie moest de nieuwe sluis gaan bedienen? De laatste sluiswachter van de oude sluis was Ab ten Bruggencate. En weer was het Jan van Alfen die hiervoor in de krant op de volgende pagina dit gedicht schreef:

Het A.B. van de nieuwe sluis

*De plannen voor het nieuwe sluiswerk
Het "A" werd energiek gezegd
Het "B" van Broeker Raad, het volgde
En spoedig kwam de zaak terecht*

*Het "A" gezegd, het "B" gesproken
Na overleg met "Hooger Hand"
Werd aangepakt door vele handen
En 't prachtwerk kwam met spoed tot stand.*

*De sluis gereed, nu werd het gissen
Door wie moet deze sluis bediend?
Men noemde namen, deze en gene
'd Een had een zwager, 'd aar een vriend...*

*Maar de gemeente was in deze
Weer practisch en weer niet abuis
Zij koos de ouwe, trouwe wachter
De "vakman" van de oude sluis...*

*De burgemeester 't "A" gesproken
Van 't Raadscollege kwam het "B"
Maar A.T.B. kwam van hen samen
En stemde iedereen teoree....
Een vreugde voor de schipper-lieden
Zij steken vast de vlaggen uit
Al doet de nieuwe sluis "onwennig"
Zij hooren "Ab's bekend geluid..."*

Alleen Ab zelf stond nog wat sceptisch tegenover de nieuwe sluis. In de ballastkelder van de voetbrug van de sluis schreef hij met grote letters op de muur:

*De Oude ze was sterk
Honderd twee en zeventig jaar
Nog deed ze steeds haar werk
En niets was haar te zwaar
Plots werd de Oud bedankt
Er kwam een kind verrijzen
Is ze beter als haar moer
Dat moet zij nog bewijzen*

En of de nieuwe sluis gaat bewijzen dat zij met haar 65 jaar nog lang niet afgedaan is zullen we de komende tijd gaan zien en horen. De gemeente Langedijk doet onderzoek naar de redenen waarom er zand verdwijnt in de sluis en zal daarna met een reparatieplan komen.

Via de website houden we u op de hoogte:

www.langedijkerverleden.nl

Bronnen:

- Archief Stichting Langedijker Verleden
- Regionaal Archief Alkmaar
- "Een kijkje in de geschiedenis van Langedijk" door Maarten Kuiper
- "100 jaar Broeker Veiling" (Stichting Broeker Veiling, 1986)
- "Tussen buitenland en luizenknip" (Jan IJff, Jan Otto en anderen)
- "Adieu Schipper" Waterstaat en waterschappen in het Geestmerambacht" door H.J. Avis

door Geerie Schreuders-Kuyper

Buiten zorg

Inleiding

Geerie Schreuders-Kuyper uit Noord-Scharwoude is geboren in de Morrebeek (de plaatselijke naam voor de Moerbeek). Tijdens het grootste deel van haar huwelijk woonde zij in Oudkarspel, vlak bij de Allemanskerk. Vanuit haar herinnering schreef zij een kort stukje over haar oude buurvrouw. Zij deed dit in het West-Fries omdat zij al weer geruime tijd deel uitmaakt van de Skroifgroep Langedijk II.

Heden overleed zacht en kalm onze lieve tante Jannetje Ton-Kuiper op de leeftijd van 88 jaar. 8 Januari 1971

Een klein berichtje in de krant. Teugenwoordig benne ze veul grôter. Versies, tekeninkies, honde- en kattenpoëtjes. Jannetje Ton-Kuiper was m'n buurvrouw toen ik nag in Oudkarspel weunde. Ze was al jare weduwe en had gien kindere. Ien keer in de week dronk ik een koppie bai d'r en brocht de Libel. D'r kwam ok oftig een nicht uit Bergen een daggie te gast, op de fiets. 't Huis werd deurwerkt en as 't skoönmakerstoid was, kwam ze een paar dage ach-

ter mekaar. Al 't diggelegood werd den omwossen in een tobrend en op de dars zet. Een kleid 'r over voor 't stof. 't Houtwerk werd ofsopt, de rest wreven en de grôte staande kast oppoest tot je je heer d'r in kamme konne.

Maar buur werd ouwer en minder en belandde in Buiten Zorg, een ouwe boereplaas in Oudkarspel. Toen ik deer de eerste keer bai d'r kwam, zat ze deer in dat klaine kamertje met een tafel, een paar stoele, een kassie en een bed. D'r was maar ien raam en dat keek uit op de misthoop van die boer die d'r naast weunde. Maar ze klaagde niet. D'r nicht uit Bergen mocht evegoed een daggie te gast komme en deer was ze blaid om. Maar de Libel most ik gien gien meer brenge en ze kon de krant ok gien meer leze en ok niet braaie. Ze had niks meer om hande. En zo 't liep 't of met Buur Ton. As ik hier zo d'rs om me heen kaik, ik d'r een hoop verbeterd voor de ouwe mense. Buur Ton zou 't hier mooi vonden hewwe. Misskien mocht d'r nicht niet te eten blaive, dat weet ik niet percies, maar ze zou niet meer uit hoeve te kaiken op een misthoop.

De Noordhollandsche van
1816 anderhalve eeuw geleden.

NOORD-HOLLANDSCHE
BRANDWAARBORG-MAATSCHAPPIJ

TE

④ 可 以 是 这 样 的 理 想 呢。

No. 200 Original
 Grade: 2 Feby 1968
 Vermarkt. Som / 1968, ...

De Maatschappij bedroeg op den
1^{en} Jan. 1850, de somma-
ren fl. 588,46, -

1. Klasse	a . . . f	1,153,180,—
	b . . . v	372,750,—
2. Klasse	a . . . o	6,351,325,—
3. Klasse	a . . . s	8,062,826,—
4. Klasse	a . . . n	942,800,—

Op den 1^{en} July de sommen
 1900 11.868,40, --

1. Klasse	a . . .	1,671,200,—
	b . . .	272,750,—
2. Klasse	a . . .	6,388,675,—
3. Klasse	a . . .	8,872,625,—
4. Klasse	a . . .	544,900,—

Op den 26 October 1850, de
sommer van . . . f 16,971,060,—

1. Klasse	1,568,260,—
2. Klasse	5,449,375,—
3. Klasse	8,516,375,—
4. Klasse	960,200,—

De Oudagen zijn gezamenlijk gekocht tegen 57, 70, 114, 103 en 171 fluits per / 1000,- deelneming in de onderscheidene klassen der Maatschappij.

De Kwitantie is door:

Omslag	f	4. 52
Aankoopkosten	f	2. 00
Totaal	f	2. 00

De Montschaprij belooft op den
1 Januarij 1881 f 17.000 /- te

Die DIRECTEUREN und der KONNOISSAIREN der
Kaiserlich-Königlichen Nordbahn-Gesellschaft, vereinigtes
Unternehmen, versichert den Herrn *Anton von ...*
auf die Befolgung von den Herrn *...*

Correspondent der Maatschappij *De Arbeider*
 1898 1899 van *De Arbeider* *De Arbeider* *De Arbeider*

ter voldoening van zijn aandeel in de gesluisde brandstapel,
van den roet deers vermeld, alsmede wegens zijn aandeel in
de administratiekosten over den jare 1861, waaraan deers tot
kwintje verstrekte.

0078.483.1851 Jew 20th Jan 1851.

FOI.D44K.

The Director on Commissioners,
Gt. ROCK.
B. T. S. WINTHROP

1359.

Januarij 25	lij <i>Kloos Langedijk</i> , te Boegvaud . . .	f 1200,—
Februarij 1	— <i>M. L. Timmerman</i> , te Jutphaak . . .	„ 1275,—
Mart. . . 11	— <i>J. D. m. Adéla's Nym</i> , te Amijk . . .	„ 750,—
„ . . .	— <i>Dick Schuurman</i> , <i>Kloos</i> . . .	„ 700,—
April . . 24	— <i>Kloos Ruwiger</i> , te Sint Martin . . .	„ 400,—
Julij . . . 8	— <i>J. J. Hoozeshout</i> , te Oldam . . .	„ 1525,—
„ . . .	— <i>Gerardus Water</i> , <i>Kloos</i> . . .	„ 2375,—
„ . . .	— <i>Dick Haver</i> , <i>sluik</i> . . .	„ 975,—
„ . . .	— <i>Hubert Rasde</i> , <i>sluik</i> . . .	„ 1575,—
„ . . 19	— <i>Jos de Jong</i> , te Berkhout . . .	„ 2400,—
„ . . 30	— <i>Dick Kloos</i> , te Kolkern . . .	„ 1550,—
Augustus 15	— <i>Aris Kist</i> , te <i>Zachthuis</i> . . .	„ 600,—
October 25	— <i>Gerrit van de Pol</i> , te <i>Brink op Langer</i> . . .	„ 1175,—
November 8	— <i>Gerardus Kist</i> , te <i>Soespo</i> . . .	„ 920,—

Kleine Brandsteden : bij Jan Schormer, te Hoorst. Simon de Haan, te Lutzewinkel; Jacob Buijzen, te Lutzewinkel; Pieter Sankw, te Hoorst; Gerrit Groot, te Sint Maarten; Arjen Zuidland, te Bree; A. Ruemmen, te Hoorst; Jan Spangjouw, van den IJp; A. Schuurman, te Oitgeest; Antje Portogij, te Pannerden; Jan, te Kolham; Jan de Jager, te Alkmaar; Jan de Groot W., te Wierum; Lande onderscheidene brand- rosmidde, ten gemeentelijke bedrags van ongeveer / 1000.

In mindering van bovenstaande brandert ules, wordt in ontvang
gekregen de inschreven der koortken van deim 7 \$8000,-

Verbrand, herbouwd, verkocht

[illegible]

Dat zal wel even schrikken zijn geweest, toen de krant bij de mensen op de mat viel: De Noord-Scharwouder kerk verbrand. Het was voor de redactie van de Nieuwe Langedijker Courant ook nachtwerk en haastwerk geworden. Een paginagroot verslag was het resultaat. De kop van de krant is op zich ook al bijzonder om te zien.

We zien de vier wapens van de Langedijker dorpen, respectievelijk Noord-Scharwoude, Oudkarspel, Zuid-Scharwoude en Broek op Langedijk. Ook de prijs van de courant, welke vier dagen per week verscheen, is opvallend te noemen, namelijk 1 gulden en 15 cent per drie maanden of 10 cent per week. Maar dat even allemaal ter zijde.

De brand

Het was zondagavond 14 oktober 1934 toen een kort maar hevig onweer losbarstte boven Noord-Scharwoude. Hierbij werd de toren van de Ned. Herv. kerk door blikseminslag getroffen. Al heel snel stond deze geheel in brand, aangewakkerd door de harde wind en gierende stormvlagen. De brandweer die spoedig ter plaatse was, kon met zijn kleine handspuit niet veel beginnen tegen deze overmacht. De waterstralen konden de toren niet bereiken, zodat van blussen geen sprake was. Men moest lijdzaam toezien dat de gehele kerk een prooi der vlammen werd.

De brand leverde, door de geweldige vonkenregen, wel gevaar op voor de woningen aan de Oosterstraat. De motorspuit van de toenmalige gasfabriek werd ingezet om dit gevaar te bezweren. Gelukkig met goed gevolg. Het kerkgebouw moest echter als verloren worden beschouwd.

De toren is door de bliksem getroffen en staat in brand.

De torenspits stortte ineen, met als gevolg dat de weerhaan met een smak terecht kwam aan de zuidzijde op de begraafplaats.

Nog steeds hing de torenklok in haar stoel, maar om half twaalf viel deze met veel geweld naar beneden. Alles bij elkaar een tragische gebeurtenis.

De klok is naar beneden gevallen

Historie van het gebouw

De kerk was gebouwd in de tweede helft van de 15^e eeuw maar zal een voorganger hebben gehad, want eeuwen eerder stond er al een kapel.

Vóór de Reformatie was de kerk gewijd aan de Heilige Johannes. Hij had een stompe toren (net als die nu van Oudkarspel) en is meerdere malen gedeeltelijk vernieuwd en hersteld.

Op een tekening, die H.de Winter maakte in 1744, is de oorspronkelijke vorm goed te zien.

H.de Winter maakte in 1744 deze tekening.

Na een verbouwing in 1859 werd een spitse toren, een zogenaamde dakruiter, geplaatst. In die tijd kwam het vaker voor dat een kerk gedeeltelijk werd afgebroken. Het onderhoud werd te duur en men zag vaak als enige redmiddel om de kerk te verkleinen. Het ingekorte stuk kerk kreeg meestal een muur ter afsluiting. Er kwam geen volwaardige toren meer terug, maar de al genoemde (houten) dakruiter. Kerken zoals die in Zuid-Scharwoude en Oude Niedorp zagen er daardoor min of meer gelijkvormig uit.

De in 1859 ingekorte en verbouwde kerk van Noord-Scharwoude.

In 1934 verbrandde de kerk, zoals in het begin van dit verhaal al werd beschreven. Op de oude plek verrees een voor die tijd moderne kerk. Deze werd in 1936 ingewijd. Inmiddels doet dit gebouw ook al geen dienst meer als kerk maar is door afnemend kerkbezoek en samenvoeging verkocht aan een particulier.

De herbouwde Ned. Herv. kerk aan de Kerklaan.

Wat ging er verder allemaal verloren?

De klok was zeer oud en stamde uit 1550.

Ze werd gegoten door Antoni de Borch en had een middellijn van 115 cm. Ze moest als gevolg van de brand worden omgegoten, maar werd in de bezettingstijd door de Duitsers geroofd en is nooit meer teruggevonden.

Bij de herbouw werd een nieuwe klok geplaatst met het zeer toepasselijke randschrift:

Door roof en bruyt geweld ging de oude klok verloren. Ik doe zo het God behaagt slechts vredesklanken horen.

Een randschrift, bedacht door de Langedijker dichter Jan van Alfen (Roel Menkveld).

De eiken preekstoel uit 1656, het eiken doophek en de doopboog van koper gingen ook verloren.

Wat ook verloren ging, was de zeer fraaie eiken preekstoel met reliëf panelen stammend uit 1656. Ook van het eiken doophek met de koperen doopboog bleef niets over.

De in de kerk geplaatste banken uit 1603 en de bijbels, die uit ongeveer deze tijd kwamen, gingen ook verloren.

Het enige positieve dat er te melden is, is het volgende. De benodigdheden voor het Heilig Avondmaal en het doopbekken werden bewaard bij de koster thuis. Een prachtig kerkscheepje, dat jarenlang in de kerk heeft gehangen, is indertijd verkocht uit geldnood.

Het scheepje heeft haar bestemming gevonden in het Maritiem Museum Prins Hendrik in Rotterdam. Jammer voor Langedijk, maar door deze verkoop is het er nog steeds.

Het kerkscheepje dat de brand overleefde.

Een groep dames uit Broek

Van de heer P. Schoenmaker uit Zuid-Scharwoude kregen we een groepsfoto met daarop allemaal dames en één man. Die man was meester Zaal uit Broek op Langedijk.

Omdat de dames de leeftijd van de Lagere School al lang voorbij zijn, wordt aangenomen dat het hier om een zangkoor gaat. Sommige dames hebben een map in de hand. Niet alle dames zijn van Broeker origine, al lijkt het merendeel dat wel te zijn.

We zien achteraan v.l.n.r.:

1. Anne Bakker, 2. Marijtje de Waard, 3. Aaltje Blokker, 4. M. Deugd, 5. Aagie van Bergen, 6. Neeltje de Wit, 7. M. Metselaar, 8. Anne Dirkmaat, 9. Im de Waard, 10. Trijntje de Wit, 11. Marijtje Vroegop, 12. Jannetje Madderom, 13. Juus Berkhout Pdr. Van deze laatste is bekend dat haar vader Piet Berkhout schilder in Zuid-Scharwoude was.

Derde rij:

1. Rie v.d. Molen, 2. Jannetje Balder, 3. Teetje Kaas, 4. M. Balder, 5. Meester Zaal, 6. Guurtje van Schoorl, 7. M. Mulder, 8. Baafje Blokker, 9. M. Kaas.

Tweede rij:

1. M. Koeman, 2. A. Metselaar, 3. Aaltje Kruk, 4. N. Bakker, 5. C. Bleek, 6. Aafje Bakker, 7. St. v.d. Molen.

Vooraan liggen dan nog: G. Weder en Tr. Dirkmaat.

Het vakmanschap van de smid

Inleiding

Oude ambachten raken steeds meer in de vergetelheid zodat ik voor u in vogelvlucht een stukje wil schrijven over het inmiddels bijna historische beroep: de smid, de dorpsmid wel te verstaan.

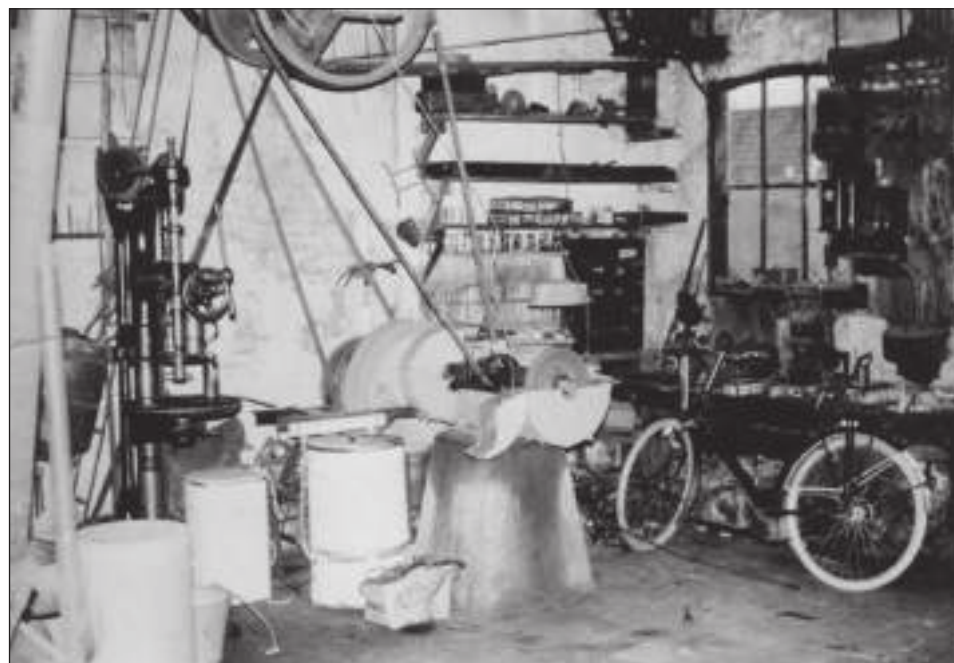
Want de dorpsmid met zijn vele facetten is een uitstervend beroep. Een dorpsmid moest vele dingen weten om te kunnen blijven bestaan.

Veelzijdigheid

Hij moest weten hoe een boer of tuinder zijn gereedschap gebruikte, dit om zijn ploeg of schoffel af te stellen en te slijpen, zijn ploegmes uit te halen (dit mes heet maken in het vuur en dan de versleten stompe kant scherp te smeden). Maar de smid was niet voor alleen het smidswerk. Ook andere dingen, die in de loop van de geschiedenis uitgevonden zijn, waren, als ze van metaal waren, aangevoerd op de smid voor onderhoud en reparatie.

Denk maar aan de fiets, de auto, de waterleiding met de W.C., de kachel met zijn pijpen die met klinknagels geklonken moesten worden en later het gas en nog weer later het elektra.

Allemaal zaken, die nu door een gespecialiseerd bedrijf worden gedaan, waren toen voor de smid.

Een kijkje in de winkel van Nap.

Niet alleen vakman moest hij zijn, hij moest ook handelsgeest hebben. Neem nu bijvoorbeeld het historische geval van het vrouwtje met de gebroken naald. "Smid, kan je die maken?" vroeg ze, "het is zo'n lekkere naald."

"Ja hoor," zei de smid, want nee, daar wordt niet aan verdiend. Dus de smid ging 's middags naar de manufacturier en kocht een zelfde naald. Het vrouwtje dolblij en de smid kreeg een pluim voor zijn bekwaamheid en verdiende weer een halve cent.

Opleiding

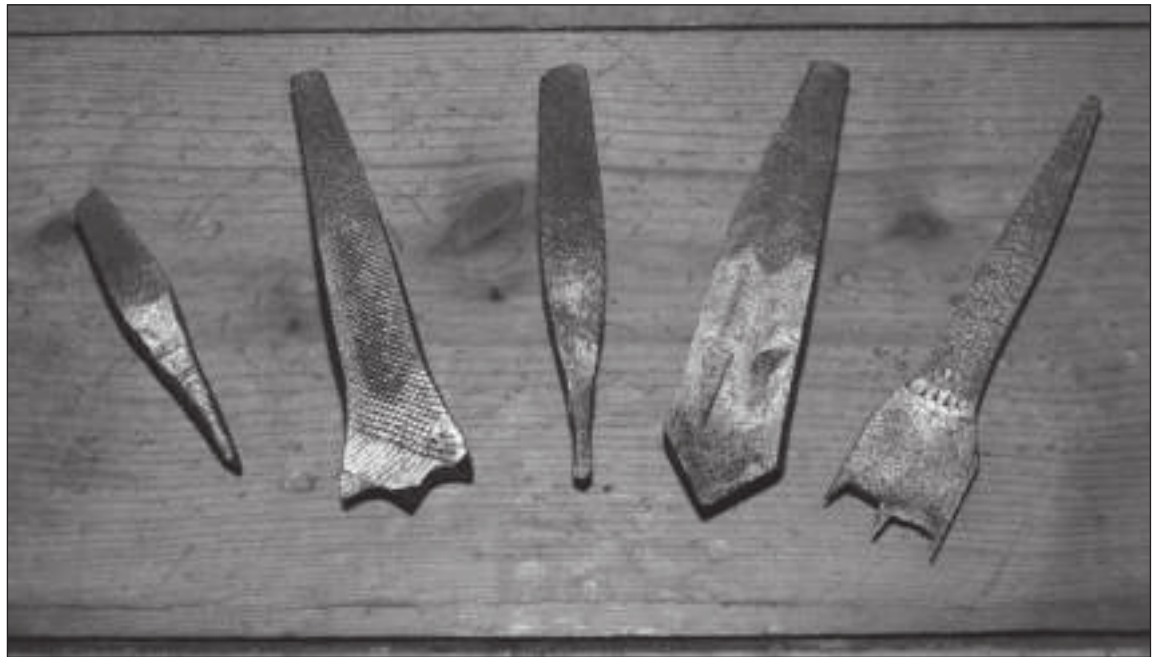
Het andere verhaal, ook waar gebeurd, gaat over een man die wel ijverig was, maar toch onvoldoende opleiding had gehad. Hij maakte een kachelpijp van zink, een materiaal dat bij hoge temperatuur smelt en waar midden in de winter grote gaten in komen. Zo zie je maar hoe goed het is dat je een goede opleiding krijgt.

Klaas Nap en Jan van Eekeren leggen een band om een houten wiel

En opleiding, dat kregen de smidsleerlingen ter dege in het handwerk. Ze leerden omgaan met de hamer en beitel, vijl en zaag enzovoort. Maar ook hoe ze een beitel in het vuur moesten smeden en harden, hoe warm een stalen band moest zijn als deze om een houten wagenwiel werd gekrompen. De temperatuur werd beproefd door de achterkant van de smeedhamersteel langs de hete band te halen en aan de hoeveelheid rook die er af kwam, zag de smid of hij heet genoeg was. Als de band te koud was, paste hij niet om het wiel en als hij te heet was dan verbrande het houten wiel. Dit zijn allemaal technieken die met de vaklieden uitsterven, want een beitel die koop je in een ijzerwinkel en een stalen band om een houten wagenwiel is ook niet meer nodig, omdat

alles tegenwoordig op luchtbanden rijdt. Alles werd in vroeger tijden en in een kleine periode tijdens de Tweede Wereldoorlog, nog met de hand gedaan: het aanjagen van het smidsvuur met de blaasbalg, het boren van gaten, het zagen en knippen van metaal. Maar ook het walsen van regenwater- en kachelpijpen en het buigen van een ijzeren band voor een wagenwiel. Dat moest dan precies op maat zijn waar de twee uiteinden van de hoepel in het vuur aan elkaar gelast moesten worden.

Door de smid zelf gesmede boren (foto Rien van Zuijlen)

Die uiteinden werden in het vuur zo heet gemaakt dat ze bijna vloeibaar waren. Dit mocht ook weer niet té heet, anders verbrandde het ijzer. Dan werden ze met wat welmiddel op het aambeeld aan elkaar geslagen, dit heet dan wellen. Ja, de smeden maakten soms mooie dingen, kijk maar eens naar sommige scharnieren van kerkdeuren of smeedijzeren hekken en poorten.

Eigen gereedschap maken

Maar ook gereedschappen moesten ze vroeger soms zelf maken. Zo werden bijvoorbeeld hun boren uit een stuk staal gesmeed.

Niet zo'n mooie spiraalboor van de Gamma, maar een iets grovere met twee snijkanten aan de onderkant en bovenaan een vierkante conische stift, die in de boormachine paste.

Maar hoofdzakelijk waren ze bezig met het maken en repareren van gereedschappen en voorwerpen voor anderen. Dingen die je nu alleen nog in musea ziet. Zoals geklonken kachelpijpen, in allerlei vormen, of een elleboog of een kachelpijp met een zak er aan.

Die heetten dan roetzakpijpen. Neem een slikkersbeugel (een beugel om met een net slik uit de sloten te baggeren) en niet te vergeten de paarden, voorzien van nieuwe hoefijzers. En wat dacht u van een gat in de bodem van een pan, die werd vroeger dichtgelast. Om een beeld te geven van het loon van de smid. Voor het dichtmaken van een pan werd in 1947 veertig cent berekend. Tegenwoordig wordt de pan weggegooid.

Zo ziet u maar weer we zijn heel wat rijker geworden aan de ene kant, maar we worden armer wat betreft de oude technieken. De oude ambachten raken verloren.

De briefhoofden van middenstanders waren soms echte kunstwerken, getuige deze kop van de smid P. Blom Bzn. uit Oudkarspel.

P. BLOM Bzn. - OUDKARSPHEL
Electr. Smederij. Hoefsmid met Rijks diploma.
Autogene Lasch- en Snij-inrichting. Ingericht v. Draaiwerken
Speciaal adres voor paarden met kreupelse of stramme gangen. Paarden die zich strijken, inklappen, enz. — Handel in Huishoudelijke Artikelen.

Plan Barnewiel

Inleiding

In december 1964 vond een stemming plaats of het Geestmerambacht wel of niet zou worden verkaveld. Meer dan 95% van de belanghebbende eigenaren sprak zich uit vóór de ruilverkaveling. Het licht stond op groen om de 5300 ha grote lap grond te transformeren van een vaar- in een rijpolder. Niet alleen voor het akkerland maar ook voor de dorpen betekende deze verkaveling een grote verandering.

In mei 1965 werd de plaatselijke ruilverkavelingcommissie geïnstalleerd. Vanuit de richting Warmenhuizen naderden vanaf 1969 de baggermachines, wagens met zand en snijbranders om de bruggen te slopen, de gemeente Langedijk. Het eerste Langedijker dorp dat werd aangedaan, was Oudkarspel.

Naast het beoogde voordeel voor de tuinbouw zag men nu de kans schoon om de nijpende krapte in de Dorpsstraat en de toestand van de vaak verouderde huizen aan te pakken.

Oudkarspel had als enige Langedijker kern geen nieuwbouwwijk. In de plannen rond de verkaveling werd ruimte gereserveerd ten zuiden van het Barndewiel. Het wekt dan ook geen bevreemding dat het bestemmingsplan "Barde Wiel 1970" werd genoemd. De woorden Barndewiel, Bardewiel en Barnewiel werden te hooi en te gras door elkaar gebruikt. Uiteindelijk bleef het laatste over als officiële naam.

Het Barnewiel

Een 'wiel' betekent in deze context 'dijkdoorbraak'. Vaak komen we ook de naam 'weel' of 'waal' tegen.

Langs de Westfriesedijk bij Eenigenburg en Sint Maarten komen o.a. het Burgerwiel en het Dijkstalterwiel voor. Bij Schagen het Schagerwiel, het Valkkogerwiel en het Keinsmerwiel. Duidelijk is te zien op een kaart dat vanaf de zee kant een bres is geslagen in de dijk en daarachter een diep gat ontstond. Omdat het uitgespoelde gat meestal zo diep was, werd de dijk er in een boog omheen gelegd. Vandaar de ettelijke bochten.

Als een wiel aan de binnenzijde van een dijk ontstaat, dan moet het water van de buitenzijde binnendringen. Je moet dan ook aannemen dat vanaf de zijde van Heerhugowaard ooit het wiel in Oudkarspel werd gevormd. Hoe een en ander in een grijs verleden is gebeurd, valt moeilijk te achterhalen.

De naam kreeg het wiel vanuit het oude woord 'bernen' of 'barnen' hetgeen branden betekent. Denk maar aan het Engelse werkwoord 'to burn'.

Er is dus ooit iets verbrand.

Bekend is dat het zogenaamde Vrouwenlandje aan de noordzijde van het water jaren geleden werd gebruikt als vuilnisbelt waar afval werd verbrand. Ten tijde van de veepest werd ook wel ziek vee verbrand.

Luchtfoto van plan Barnewiel. Bovenaan de Westelijke Randweg. (foto fam. Glas-Möller)

*Vóór de verkaveling was het Barnewiel bij het dorp breder dan nu.
De aanleg van de Kasteelstraat snoept een stukje van het water af.
Op deze foto staat links een boerderij die gesloopt werd voor de aanleg van de Kasteel-
straat. Rechts van de boerderij is net nog de smederij van Mulder te zien.*

*Het dak van het huis voor de kerktoeren van de Allemanskerk is nu Voorburggracht
446 en wordt bewoond door de familie Duijs.*

*De brug naar de Butterlaan verdween met de demping van de Voorburggracht.
Het eerste huis zou na alle werkzaamheden Lourens Bogtmanstraat 2 worden.
Het huisje ernaast is nu Voorburggracht 433.*

De straatnaamgeving

In eerdere uitbreidingsplannen in Langedijk was vooral gekozen voor vernoemingen naar het koninklijk huis. Het was met name Jan IJff, toen nog werkzaam als gemeentebode, die zich sterk maakte voor een historisch verantwoorde naamgeving van de straten. Uiteindelijk werd dit idee overgenomen en ontstonden de Kasteelstraat, de Van Teylingenstraat, de Brederodestraat en de Regthuisstraat.

De bebouwing

Het stratenplan werd recht toe, recht aan uitgewerkt. De Kasteelstraat kreeg een verbinding in het verlengde van de Middenkoogweg, die twintig jaar eerder was ontstaan bij de verkaveling en de ontsluiting van 't Waarland. Hiervoor moesten wel een boerderij en de smederij van Mulder worden gesloopt.

Het kasteel stond oorspronkelijk aan de oostzijde van de Dorpsstraat rechts van de kerk. Het was gebouwd voor de Heer van Oudkarspel rond 1640. In de oorlog van 1799 werd het zodanig beschadigd dat het tien jaar later werd afgebroken.

Geruime tijd werd het bewoond door de familie Van Teylingen, waarmee de tweede straatnaam is verklaard. In het Regthuis werd civiel recht gesproken. De Vierschaar (rechtscollege) nam dan plaats binnen een afgeschermd gedeelte van de rechtszaal.

Het huidige Regthuis ontleent daaraan haar naam en hiermee is ook de derde straatnaam verklaard.

In rechtszaken trad de schout op als aanklager. Lange tijd vervulde de familie Van Brederode de taak van schout. Het in 1954 verbrande café 'Het Huis de Brederode' ontleende hieraan zijn naam.

De Brederodestraat is na deze uitleg ook geen raadsel meer. In het plan Barnewiel werd een bestaand 'eiland' opgenomen: de Butterlaan. Deze was bereikbaar via een voetbrug over de Voorburggracht, rechts van het huidige pand 867.

Omdat in genoemd pand in 1900 de zanger Lourens Bogtman werd geboren, werd besloten om de Butterlaan om te dopen in Lourens Bogtmanstraat.

In eerste instantie bleef de bebouwing rechts van de Butterlaan nog grotendeels bestaan. Langzamerhand verdwenen echter de oude behuizingen en heden ten dage resten nog slechts de eerste drie huizen van de Butterlaan als even zijde van de Lourens Bogtmanstraat.

Van de oude bebouwing van de Butterlaan verdween het linkse gedeelte geheel. De poterbewaarplaats aan de linkerkant verdween voor de aanleg van de weg.

Een leuk beeld krijg je van de situatie, gezien vanaf de Butterlaan richting Regthuis. Duidelijk is het huis te zien dat verdween voor de aanleg van de doorbraak naar de Voorburggracht. Bij het huis met de koolboet rechts (nu bewoond door de fam. Quax) is nog een doodlopend dijkslootje of 'wik' te zien.

De Regthuisstraat kwam evenwijdig te lopen aan de Kasteelstraat. De Brederode- en Van Teylingenstraat vormden de dwarsverbindingen. Het hart van het plan bestond uit blokken nieuwbouw waarbij de Brederodestraat meer de huursector kreeg toebedeeld. Ook kwam hier, langs het begin van de Kasteelstraat en aan de Regthuisstraat een groepje seniorenwoningen.

Langs de randen van het plan waren meer twee onder één kap woningen gepland. Dit zag er meer uit als hofjes die doodliepen op de sloot aan de zuidzijde en op de Westelijke Randweg. Aan de Kasteelstraat was een strook gereserveerd voor tien vrijstaande woningen, aan de achterzijde grenzend aan de Barnewielsloot. De Langedijker Hendrik Timmerman was degene die de vrijstaande huizen aan de man bracht. Eén Van de huizen werd in de beginjaren door Timmerman bewoond. De bouwer was de Firma Schakel en Schrale uit Exmorra in Friesland. Deze firma zou later ook de restauratie van de Koogerkerk uitvoeren. Uiteindelijk zijn er geen tien maar acht woningen gebouwd waarbij het begin van de Kasteelstraat bij het Barnewiel bewust open werd gehouden en het oude Barnewiel een parkachtig aanzien kreeg. Het Vrouwenlandje werd een parkje over het water.

Links op de foto is een blok huizen in aanbouw te zien die in de huursector werden gebouwd aan de Brederodestraat. De Kasteelstraat is nog nagenoeg onbebouwd. Op het bord staat de naam van de firma Henselmans.

Vanaf de Westelijke Randweg kijken we in de Kasteelstraat in aanbouw.

De Allemanskerk was, na de brand van 1969 weer in opbouw.

De acht vrijstaande huizen links werden, blijkens het bord, gebouwd door de firma Schakel uit Exmorra in Friesland. De bovenbouw van de huizen is van hout. Bij de bouw, toen de kaspanten net overeind stonden, zorgde een westerstorm voor een spectaculair domino-effect toen alle spanten omvielen.

Een jubileumfoto van Kramer Zuurkool

Deze foto werd aan de redactie ter hand gesteld zonder de namen van de personen. Omdat links enkele blikken met Kramer Zuurkool te zien zijn en de familie Kramer zelf deftig in het midden zit, was het niet moeilijk de richting te bepalen. Voor alle namen echter bekend waren, ging er nog vrij veel tijd overheen.

Op enkele namen na zijn alle personen bekend. De onbekenden zouden afkomstig zijn uit Enkhuizen. Het betreft naar alle waarschijnlijkheid de viering van het 70-jarig jubileum. Achter op de foto staat namelijk de datum 4 januari 1961. We zien naast de familie Kramer alle personeelsleden van de firma.

We zien op de voorste rij v.l.n.r.:

1.Joop de Boer, 2.Nico Kramer, 3.Mirjam Kramer, 4.Gem Kramer, 5.Piet Kramer, 6.Karin Kramer.

Op de 2^e rij gehurkt en zittend:

1.Wim de Boer, 2.Joop Berkhout, 3.Arie Boon, 4.Nico Kramer met Jos Kramer op schoot, 5.Alice Kramer-Bot, 6.Klaas Kramer, 7.Trien Kramer-Duijves, 8.Steven Kramer, 9.Cor de Boer, 10.Cor Horio, 11.Toon Kaag, 12.Wim Kaag.

Op de derde rij staande:

1.Willem Visser, 2.onbekend, 3.Jacob Berkhout, 4.Nico Zwagerman, 5.Teun Marsman, 6.Cees van der Weerd, 7.Dirk Rijper, 8.onbekend, 9.Piet Bakker, 10.Ria Visser, 11.Jan Pannekeet, 12.Annie Kamp, 13.Piet Eecen, 14.Elly Olie, 15.Antje Kuiper-Van Heugten, 16.Joop Brandsma, 17.Piet Kramer, 18.Jan Marsman, 19.Ria Kramer-van den Berg, 20.onbekend, 21.Piet Kooij (Bol), 22.Jan de Haan, 23.onbekend, 24.onbekend, 25.Andries Karbet.

Op de vierde rij:

1.Jan Schuffelen, 2.Simon Groot, 3.Ate Meinema, 4.Willem van der Vliet, 5.Henk Pannekeet, 6.Joop Pluister, 7.Wim Hoveling, 8.Maarten Kuiper, 9.Piet Bet, 10.Tijmen Rippen (Bol).

Helemaal bovenaan op de achterste rij:

1.Arie Ligthart, 2.Henk ??, 3.onbekend, 4.Willem Bergen, 5.onbekend, 6.Herman van Veen, 7.Tjeerd Piersma, 8.Arie Bergen, 9.Willem ter Burg.

Een foto van een oud- burgemeester

Van de heer S.Parma uit Hilversum ontvingen wij een foto van een echtpaar. De foto kwam uit een oud fotoalbum van zijn echtgenote. Erbij stond: 'Heer en mevr. Kroon, ambt. secretarie, later burgemeester ergens in NH'. Het ging daarbij overigens om de secretarie van Edam. Bij ontvangst van de foto werd al snel duidelijk dat het om een burgemeester Kroon van Oudkarspel ging. Vergeleken met andere foto's was Kroon hier nog aan de jonge kant. Nieuwsgierig geworden naar meer details, togen we naar het Regionaal Archief in Alkmaar. Matthijs Johann Kroon werd op 22 april 1879 geboren in Oudkarspel als zoon van Matthijs Kroon Czn, kantoorbediende en poldersecretaris, en Aaftje Kuijper. De bruid van Matthijs kwam uit Heerhugowaard waar ze op 5 augustus 1880 was geboren. Haar naam was Cornelia Swager.

Op 21 mei 1904 werd een dochtertje geboren dat de namen Catharina Afina kreeg.

*Matthijs Johann Kroon (1871-1913) en
zijn vrouw Cornelia Swager.*

'Kroon-dynastie'

Bestuursfuncties vielen in vroeger tijden vaak ten deel aan de welgestelde inwoners in een dorp. In Oudkarspel zien we de families Borst en Kroon vele keren opduiken. Via een korte terugblik zal het verband worden getoond. In Oudkarspel was het al veel vaker voorgekomen dat een Kroon burgemeester werd. Omdat Cornelis Kroon (levend begin van de 18^e eeuw) in 1721 trouwde met Antje Veen, kwam de voornaam Matthijs in de familie. Zijn oudste zoon werd namelijk vernoemd naar Antje's vader Thijs Veen. De tweede zoon heette Ariën (1722-1795) en hij huwde Neeltje Kerkmeer. Oudste zoon Cornelis (1759-1804) trouwde met Antje Borst, een dochter van Thijs Borst. Alles speelde zich af in het dorp Oudkarspel.

Het kon niet uitblijven, er kwam weer een Matthijs Kroon, vernoemd naar Thijs Borst.

Deze Matthijs, geboren op 9 maart 1791, zou de eerste zijn in een soort 'Kroon-dynastie'. Van 1823 tot 1866 was deze Matthijs Kroon Czn maar liefst drieënveertig jaar eerste burger. Van 1830 tot 1849 bekleedde hij deze functie ook in Noord-Scharwoude.

Matthijs Kroon trouwde met Maartje Kuyper, ook geboortig van Oudkarspel. Zij kregen totaal negen kinderen waarvan er minstens vier jong overleden.

Van de drie zonen was Cornelis (1822) de oudste. Op 3 april 1866 overleed burgemeester Kroon. Daarna volgde zijn zoon Cornelis Kroon Mzn hem op. Die hield het ook drieëndertig jaar vol. Naast burgemeester van Oudkarspel was hij dat ook van Noord-Scharwoude. Hij was dat al in 1856 geworden en woonde daarom in dat laatste dorp. Zodoende werden zijn kinderen ook in Zuid- en Noord-Scharwoude geboren. Zijn eerste zoon Matthijs was in 1844 geboren.

Burgemeester Cornelis Kroon Mzn (1822)

Die zou de vader worden van 'onze' Matthijs van de foto die de heer Parma stuurde. Burgemeester Cornelis Kroon verloor zijn twee eerste echtgenotes en trouwde in 1864 voor de derde maal met Christina Westerman. Bij haar kreeg hij op oudere leeftijd nog vijf kinderen. De oudste hiervan, Johan Wilhelm Cornelis, zou later van 1893 tot 1917 burgemeester van Zuid-Scharwoude zijn. Na een klein 'Kroonloos' tijdperk, waarin P.F.F.Führop en C.W.Hopster burgemeester waren, volgde Matthijs Johann Kroon in 1905 zijn grootvader op en werd zo de vierde burgemeester Kroon van Oudkarspel. Lang heeft het bewind van Matthijs Kroon niet geduurd. Hij overleed al op 8 maart 1913. Een paar

maanden later vertrokken zijn vrouw Cornelia en dochter Catharina naar Naarden. De acht jaar oudere broer van Matthijs, Adrianus Cornelis Kroon Mzn volgde hem op en bleef burgemeester tot 1926. Hierna heeft geen lid van de familie Kroon meer in dit ambt opgevolgd. Burgemeester A.J.Wijnveldt was de laatste tot de samenvoeging van de Langedijker dorpen in 1941.

De onderstaande foto past zowel bij het burgemeestersverhaal als bij het overzicht van het bakkershuis van Rood. De hierboven genoemde burgemeester Führop werd in 1899 feestelijk in Oudkarspel ingehaald.

Fotograaf Levendig vereeuwigde dit gebeuren vóór de bakkerij van Nijman. (zie ook bladzijde 15).

Bronnen:

- *Het dorpsleven van de Langedijk vroeger en nu...*; P.Glas, M.Kool en J.Zeeman; UM Westfriesland Hoorn, 1971.
- *Westfries families* 14^e jaargang nummer 3 en 4; 1973.

Glasgerinkel bij pastoor

Inleiding

Aansluitend aan het verhaal over burgemeester Kroon, past mooi het verhaal van de problemen van burgemeester Matthijs Kroon van Noord-Scharwoude. Kroon, die behalve burgemeester ook de functie van commissaris van politie vervulde, had het er maar druk mee. Wat was er aan de hand? Heel boos en nog overstuurd was hij bij hem gekomen, de R.K. priester en pastoor Petrus van Honschoten. Bij hem waren in de nacht van 24 op 25 februari van het jaar 1839 twee ruiten stukgegooid. Of de burgemeester, in zijn hoedanigheid van politiecommissaris, wilde komen kijken in de pastorie.

Daar gingen ze dan, de burgervader en de secretaris, gewapend met papier, pen en inkt om alles zeer nauwkeurig op te schrijven wat ze in de pastorie zouden aantreffen. De pastoor bracht het tweetal naar boven waar de eerwaarde gewoon was te slapen. In dit vertrek met zijn grote ramen, die uitzicht boden over de landerijen van het Geestmerambacht naar Koedijk en de duinen, zagen ze twee straatklinkers liggen. Verder constateerden zij dat twee glasruiten geheel waren verbrijzeld en dat de scherven op de tafel en over de grond verspreid lagen. Naar aanleiding hiervan vertelde de pastoor het volgende.

Gisteravond, ongeveer half twaalf, was hij vanuit Zuid-Scharwoude naar huis gekomen en was meteen naar bed gegaan. Na ongeveer een half uur van sluimering kwam hij zeer verschrikt tot zijn verstand door het geraas van glas en vallende stenen.

Na licht te hebben ontstoken en wat van de schrik te zijn bekomen, had hij een andere slaapplek opgezocht. Hij had geen enkel vermoeden waarom en door wie deze baldadigheid zou zijn gepleegd.

Hij had wel opgemerkt dat toen hij thuis kwam er ten huize van Jacob Oudes nog een vrolijk gezelschap moet zijn geweest.

Dit viel op te maken uit de luidruchtigheid. Verder had hij bij het huis van Jan Klinkert twee of drie personen gezien, maar niet herkend. Ook bij het huis van Jacob Trompetter had hij nog twee of drie personen gezien. Verder was hij nog tegengekomen Willem Bet, die woonde bij zijn broer Arie Bet. Ook vertelde zijne Eerwaarde nog dat hij hedenmorgen Frans Bekker, de tuinman, van het gebeurde had verteld. Deze zeide: "Ik ben om ongeveer half één uit Oudkarspel gekomen en ben toen daar een heel complotje knapen tegengekomen."

Daar zat hij dan, de burgemeester en waarnemend commissaris van politie. Eén voor één werden alle met name genoemden opgeroepen, te beginnen met Willem Bet. Maar die had helaas niets bijzonders gezien.

Verder Frans Bekker. Die was, behalve de nachtwachten Gerrit Ijfs en Cornelis Berkhout, nog een aantal jongelui tegengekomen. Dat waren Cornelis Kroon, Pieter Sleeper, Pieter Wayboer en Jan de Wit.

Allen moesten op het matje komen maar verklaarden unaniem niets te weten van de baldadigheden welke waren gepleegd in de nacht van 24 februari 1839. De burgemeester kwam geen stap verder en de zaak lag stil.

Plotseling knalde er een steen door het raam.

De oude R.K.kerk en links daarnaast de pastorie waar een steen door de ramen werd gegooid.

Maar hoe gaat dat in een dorp, de één hoort dit en de ander doet er nog een schepje bovenop. Geklets genoeg.

Zo kwam het dat op 7 maart, dus twee weken na het gebeurde, pastoor Van Honschoten zich weer meldde op het raadhuis bij burgemeester Kroon. Hij vertelde, dat zeer waarschijnlijk Cornelis Hart en Albert Borst uit Oudkarspel de glazen bij hem hadden ingegooid.

Ook pastoor was namelijk op zijn manier op de detectivetoer gegaan. Bij die gelegenheid had hij van Maartje Metzelaar vernomen, die een kroeg in Noord-Scharwoude hield, dat gemelde personen daar tussen kwart voor één en één uur waren aangekomen en er zeer verweerd uitzagen. Dat het ook zeker scheen te zijn dat genoemde personen ten huize van Jan Klinker te Zuid-Scharwoude één of twee glazen zouden hebben stukgeslagen.

Dat ze zeer veel drank hadden gedronken en genegen schenen te zijn om baldadigheden uit te voeren. Verder had hij nog vernomen dat Jan de Wit zou hebben gezegd: „Ik weet wel waar die stenen vandaan komen. Albert Borst is zo vriendelijk tegen mij, dat is vast wel omdat ik wat weet van hem.” Dit was dus tot zover het speurwerk van de pastoor.

Natuurlijk moesten hierna de jongemannen Albert Borst en Cornelis Hart aan de tand worden gevoeld. Ze verklaarden ten eerste: wel bij Maartje Metzelaar te zijn geweest, echter niet verweerd, maar juist op hun gemak. Ten tweede: niet te weten waarvan Jan de Wit de uitdrukking over de stenen vandaan had. Ten derde: dat hij, Albert Borst, wel vriendelijk tegen hem was, maar dat hij dit tegen iedereen was. Ten vierde: ze erkenden wel dat ze in de late avond bij Jan Klinker waren geweest met nog veel meer jonge knapen. Ze wisten ook wel dat daar een glas gebroken was, maar van baldadigheden wisten ze verder niets af.

Ook Jan de Wit moest weer aan de tand worden gevoeld over de verklaringen van de heer pastoor. Jan verklaarde echter al deze beweringen nooit te hebben gedaan. Opnieuw was de zaak op een dood spoor. Niemand wist iets nader te verklaren. De burgervader liet het er bij zitten. Misschien had hij zijn vermoedens, maar daar bleef het bij. Meneer pastoor sliep weer rustig achter zijn nieuwe ramen, misschien met af en toe een nachtmerrie, maar daarmee was de zaak ten einde. De verhoudingen tussen protestant en katholiek waren in die tijd nogal scherp. Ook daarom moest misschien de zaak zo gauw mogelijk de doofpot in.

De familie Zijp

Inleiding

Enkele jaren geleden schonk de heer Jaap Zijp uit Wormer een CD-Rom met een honderdtal foto's uit de periode 1920-1925. Ze werden destijds gemaakt door zijn vader Jan Zijp, een zoon van timmerman Jacob Zijp uit Zuid-Scharwoude. Het duurde een tijdje voordat, met behulp van verschillende mensen, een deel van de foto's werd ontcijferd. Van de familie N. Zijp uit Noord-Scharwoude, zoon van de kolenboer Jan Zijp, mochten we een aantal foto's uit een fotoalbum kopiëren. Door het samenvoegen van beide series, kregen we een aardig beeld van de familie Zijp, die afstamt van Dirk Zijp uit de Schermer. De foto's zijn een mooie aanleiding om te plaatsen binnen het verhaal van de familie Zijp. Opvallend is het grote aantal huisschilders in deze familie. Voor de leesbaarheid zijn overmatige details weggelaten of ingekort. Voor de duidelijkheid zijn de Zijpen voorzien van een Romeins cijfer die de generaties aanduiden.

Zijpen richting Langedijk

De in de inleiding al genoemde **Dirk Zijp (I)** uit de Schermer moet rond 1650 zijn geboren. Van zijn beide zonen

Pieter en Ariën (II) zijn nakomelingen bekend. Een groot deel vinden we later terug in de Schermer, Akersloot en omgeving. De kleinzoon van Ariën, **Dirk Cornelisz Zijp (IV)** (1744-1809), zocht zijn vrouw in Sint Pancras maar bleef nog wel in Akersloot. Zijn zoon **Jacob Martinus (V)** (1803-1864) trok als dagloner/landbouwer naar Oudorp. **Jan (VI-A) en Dirk (VI-B)**, de twee zonen van Jacob Martinus Zijp en zijn tweede vrouw Gertrui van Keulen zouden zorgen voor nakomelingen die tot op de dag van vandaag in Langedijk voorkomen.

Jan Jacobszn Zijp (VI-A)(1833-1911) en zijn nakomelingen Jan Zijp, bekend als arbeider en koopman, werd in 1833 geboren in Oudorp. Zijn vrouw was Anna Min, een dochter van Ide Min uit Bergen, waar hij in 1861 mee trouwde. Van de zeven kinderen waren er drie zonen in dit gezin: **Jacob (VII-A), Jan (VII-B) en Ide (VII-C)**.

De oudste zoon **Jacob (VII-A)** of Jacobus (1865-1955) vestigde zich na zijn huwelijk met Antje Schipper te Koedijk en vertrok later naar Zuid-Scharwoude als timmerman. Dit echtpaar zou de ouders worden van o.a. Anna Zijp, later gehuwd met Pieter Appel. Anna, geboren in 1892 en over-

Het gezin van Jacob Zijp (VII-A) en Antje Schipper. We zien v.l.n.r. staande: 1. Anna Appel-Zijp, 2. Guurtje Masteling-Zijp, 3. Trien Kunst-Zijp, 4. Jacob Zijp (VII-A), 5. Marie Kramer-Zijp, 6. Antje Zijp-Schipper, 7. (achter Antje) Simon Hendricus Kramer, 8. Geertje Pancras-Zijp, 9. Pieter Appel. Simon Kramer en Marie Zijp emigreerden naar South Leth Bridge in Canada en zijn daar ook overleden. De drie kinderen vooraan zijn: 1. Annie Appel, 2. Jaap Kramer (overleden in Watensted Duitsland in 1944), 3. Bets Zijp. De foto werd gemaakt door Jan Zijp Jaczn.

leden in 1995, was ooit de oudste inwoner van Lange-dijk en was de moeder van de bekende Langedijkse Truus Hink-Appel. Van deze tak van de familie Zijp bestaan nog meer foto's die we in een later nummer wellicht nog plaatsen. Jacob Zijp had zijn woning en bedrijf aan de Dorpsstraat in Zuid-Scharwoude (nu nr 468).

Toevallig woonde daar later Steven Kramer die getrouwd was met Annie Zijp, dochter van Dirk Zijp en Neeltje Bruijn. De oudste zoon van Jacob was Jan (1890-1963) die zo'n tachtig jaar geleden de al genoemde foto's maakte. Hij vertrok naar Wormer waar hij, net als zijn vader timmerman/aannemer werd.

Het huis van timmerman Jacob Zijp met daarnaast achteraan de timmerwerkplaats. Achter de boom is nog een handwagentje te zien.

De tweede zoon **Jan (VII-B)** (1873-1969) werd tuinbouwer en huwde Martha Kardinaal uit Oudkarspel. Dit echtpaar had o.a. een dochter Aagtje die later trouwde met Gerardus Stefanus (Gert) Koopman.

Gert Koopman en Aagtje Zijp woonden jaren achtereen aan het begin van het Gaspad te Noord-Scharwoude. De jongere zuster van Aagtje, Jacoba Johanna (Coba) bleef ongehuwd. Zij komt voor in de serie foto's van 1920-1925. De derde zoon **Ide (VII-C)** (1875-1959) trouwde met de in Ursem geboren en later uit Heiloo afkomstige Cornelia Bolten. Hij vestigde zich als schilder in Noord-Scharwoude. Naast de Nederlandse Bond van Schilderspatroons bestond er de Nederlandse Vereniging van R.K. Schilderspatroons Sint-Lucas, afdeling Het Noorden. Ide Zijp was hiervan de voorzitter en D. Zijp (VIII-A) secretaris. Het bedrijf van Ide Zijp werd later voortgezet door Martinus Baltus aan wat nu Dorpsstraat 675 is.

Ide bleef tot op hoge leeftijd actief in het schildersvak. De beide zonen Jan en Nic werden evenals vader schilder. Jan vertrok naar Den Helder, waar hij later de zaak van broer Nic in de 2^e Vroonstraat overnam. Jos, de zoon van Jan werd eveneens schilder. Nic verhuisde na zijn tweede huwelijk naar Overloon.

Corrie Zijp geboren in 1912 (links), dochter van Ide Zijp en haar nicht Coba (1912), dochter van Jan Zijp.

In de grote vakantie van 1957, Ide was toen al over de tachtig, besloot de oude baas zijn zoon in Den Helder te gaan helpen bij het schilderen van de Aloysiussschool school.

Van de drie generaties schilders Zijp bestaat een helaas niet zo duidelijke foto.

Van links naar rechts staan hier: Jos Zijp (1944), Ed Zijp (1941) geen schilder, Opa Ide Zijp (1875-1959) en Jan Zijp (1903-1982).

Tinus Zijp (1865-1943) en Maartje Zijp-Appelman (1867-1956) voor hun huis aan de Dorpsstraat in Zuid-Scharwoude. Op de voorgrond bij de boom liggen hun jongste zonen Tinus (1907) en Piet (1909). De man die uiterst rechts te zien is, is Hendrik Metselaar. De achterste personen: met pet is bakker Broers die een bakkerij had waar later bakker Boots woonde. De vrouw van Broers staat op de foto met een donker schort voor.

Dirk Jacobszn Zijp (VI-B) (1838- ?) en zijn nakomelingen
Dirk Zijp had veel beroepen. Hij is bekend als koopman, schilder, barbier, kastelein en landman.

Hij trouwde in Oudkarspel met Antje Breed, dochter van Maarten Breed. Van de zeven kinderen van Dirk en Antje noemen we hier zoon **Martinus (VII-D) (1865-1943)**.

Evenals zijn neef Ide werd Martinus (Tinus) ook schilder. Hij trouwde met Maartje Appelman uit Heerhugowaard en vestigde zich te Zuid-Scharwoude.

Hun woning was die welke nu Dorpsstraat 474 heeft.

Van schilder Tinus Zijp is bekend dat hij altijd tabak pruimde, ook tijdens zijn werk. Schilderde hij langzaam, dan pruimde hij ook langzaam. Vlugge halen met de kwast, leverde een hogere kauwsnelheid op de pruim op.

De zonen van Tinus en Maartje zullen bij oudere Langedijkers nog wel bekend zijn. Oudste zoon **Deodorus (Dirk) (VIII-A) (1890)** volgde zijn vader op als schilder en stichtte als zodanig het nu nog bestaande schildersbedrijf Fa.D.Zijp & Zn. Dirk huwde met Peronella (Pietertje) Bruijn uit Noord-Scharwoude. De zonen Martinus (Martien) (1915) en Petrus (Piet) (1935) volgden hun vader op als schilder. Als jongste telg voert zoon Adrianus (Aad) het schildersbedrijf van opa Dirk en vader Martien nog steeds.

Jacobus oftewel **Jaap (VIII-B) Zijp (1895)** had een aparte manier van begroeten. Zijn 'Hallo joh' klonk als 'Bollo'.

Dit zou zijn bijnaam worden en blijven. Jaap bleef zijn gehele leven ongetrouwd en woonde later met zijn zuster Rensje, al vroeg weduwe geworden van Pieter Kraakman.

Jan (VIII-C) Zijp ((1896) werd geen schilder. Hij koos voor het beroep van brandstoffenhandelaar, beter bekend als kolenboer. Zijn vrouw kwam uit Hoogkarspel, maar was geboren in Edam en heette Agnes Peereboom. Het beroep van kolenboer was voorheen veel voorkomend omdat iedereen 'zwarte brand' gebruikte. De voorraad steenkool moest eerst in zakken worden gedaan, die vervolgens met een wagen met een ezel ervoor werd weggebracht. De ezel werd later vervangen door een pony. Achter

het huis aan de Dorpsstraat (nu nr.482) werd een kolenopslagplaats gebouwd.

Drie broers Zijp, afgebeeld in militair uniform. Van links naar rechts Jaap (1895), Dirk (1890) en Jan (1896). De foto stamt uit de Mobilisatie van de Eerste Wereldoorlog 1914-1918.

Jan Zijp met de kolenwagen met daarvoor de trouwe pony.

Jan Zijp en zijn collega's werden behoorlijk smerig van het kolengruis. De zak met kolen moest op de nek worden genomen nadat hij de punten had vastgepakt. Vaak moest er meer dan gewoonlijk worden gelopen omdat de huisvrouwen hem niet dwars door hun huis wilden hebben. Van zijn kinderen zou zoon Cornelis de kolenhandel voortzetten en later omzetten in een garagebedrijf.

De op één na jongste zoon van Tinus en Maartje heette ook **Martinus (VIII-D)** (1907). Hij werd ook schilder en vestigde zich te Castricum.

Het schildersvak zag er destijds heel anders uit dan tegenwoordig. De schilder bereidde zelf zijn verf uit droge, vaak giftige, verfstof vermengd met lijnolie. De verfstof en de olie werden met een wrijfsteen op een glasplaat net zo lang gewreven tot er geen gruisje meer in zat. Loodwit, zinkwit en menie konden bij inademen gezondheidsproblemen opleveren. Vandaar dat schilders veel melk moesten drinken om de schadelijke invloeden hiervan zoveel mogelijk te neutraliseren.

Wanneer er ergens een ruit moest worden vervangen, dan werd er gebruik gemaakt van een zogenaamde glazenmars. Dit raamwerk met riemen werd op de rug gedragen. Aan het raamwerk werd de ruit bevestigd en onderin bevond zich in een latje de schrapers, stopverf e.d. Van zo'n glazenmars bestaat nog een foto waar deze wordt gedragen door Martien Zijp.

De niet religiegebonden schilders werkten in die tijd ook al samen in de District Commissie Samenwerkende Schilderspatroons benoorden het IJ. In een notulenboek uit 1938 zien we J.Vermeulen uit Wormerveer als voorzitter en C.Oudendijk uit Zuid-Scharwoude als secretaris. Als bestuur staat vermeld: W.Beukers uit Bergen (later voorzitter), D.Zijp (VIII_A) uit Noord-Scharwoude, J.de Wit uit Den Helder, W.Langendijk uit Den Helder, D.Langereis uit Hoorn, P.Leguit uit Krommenie, R.Berkhout uit Grootebroek, C.Burger en Jac.Narold uit Alkmaar. Wellicht staan enkelen hiervan op de groepsfoto die gemaakt werd tijdens een reisje naar Westerbouwing bij Arnhem.

Twee schilderende broers Zijp aan het werk. Links Tinus (VIII-D) (1907) en rechts Dirk (VIII-A) (1890)

Schilders droegen in die tijd geen overall maar een schilderskiel. Tijdens het werk hing deze tot over de knieën. In etenspauzes en bijvoorbeeld op de fiets rolde de schilder alles op tot aan zijn broeksband en propte de kiel daartussen.

Nog iets over het schildersvak

De Rooms Katholieke schilders waren verenigd in de Nederlandsche Vereeniging van R.K. Schilderspatroons Sint-Lucas, afdeling Het Noorden.

In hun statuten was opgenomen dat zij konden samenwerken met andere vakverenigingen welke hetzelfde doel beoogden.

Zodoende dat op de onderstaande foto schilders van beide verenigingen broederlijk bijeen zijn.

Bronnen:

- *Nakomelingen van DIRK ZIJP uit de Schermeer; samengesteld door N.J.Zijp Den Helder; 1973.*
- *Informatie van de heer J.Zijp te Wormer.*
- *Informatie van de heer N.Zijp te Noord-Scharwoude, H.Zijp te Noord-Scharwoude en J.Zijp te Den Helder.*
- *Informatie van de familie Zijp-Kos en mevr. Kraakman-Kos te Zuid-Scharwoude.*

Martien Zipp, zoon van Dirk Zipp (VIII-A) verlaat zijn bedrijf met een glazenmars op zijn rug.

Eind jaren dertig van de vorige eeuw maakten de schilderspatroons een uitstapje naar de Rijn.

Niet alle schilders zijn bekend omdat zij niet allemaal van Langedijk kwamen. Links vooraan zit Ide Zipp uit Noord-Scharwoude.

De vierde is schilder Bregman uit Schagen. De achtste van links (met zwarte snor) is Dirk Zipp.

Uiterst rechts zit Gijs Dirkmaat uit Heerhugowaard. Zittend vierde van rechts is Cornelis ter Hofstede uit Zuid-Scharwoude.

Staande: 1^e Nico Dirkmaat uit Alkmaar, nummer 5: Andries Woestenburg uit de Wieringerwaard, nummer 7: Cor Oudendijk uit Zuid-Scharwoude, nummer 8: Klaas de Vries uit Noord-Scharwoude.

Over de ingebruikneming van de Langedijker kerkhoven

Inleiding

Aan de Langebalkweg wordt een groot kerkhof aangelegd. Noodzakelijk omdat de oude dodenakkers bij de kerken vol beginnen te raken. Lange tijd zag het er naar uit dat cremen het zou gaan winnen van begraven, maar de oude vorm van teraardebestelling lijkt niet te verdwijnen.

Begraven, het leggen in een graf, is een der oudste vormen van dodenbezorging. Zo deden de oude Egyptenaren al en zo is het nog bij de meeste Afrikaanse en Amerikaanse volkeren, evenals bij de Christenen, Joden en Moslims. In de eenvoudigste vorm is het de dode bedekken met wat bladeren, gras of aarde. In een hogere trap van beschaving veranderden deze vormen iets. Er werd een graf gegraven of in de rots uitgehouden. De hunebedden zijn ook een vorm van graven en ook de piramides en het mausoleum behoren daartoe.

Begraven in de kerk

In later tijden werden de mensen begraven in de kerk. Hiervan zijn ook in de Langedijker dorpen nog veel voorbeelden te vinden in de vorm van de vele grafzerken in de vloeren van de kerken. In het jaar 1827 werd hieraan echter een einde gemaakt. Bij besluit van Gedeputeerde Staten werd het begraven in de kerken verboden. Men had evenwel wat tijdruimte, want dit verbod ging in op 1 januari 1830. De dorpsraden hadden voldoende tijd om maatregelen te treffen, maar het was wel even schrikken voor de bestuurders. Het laten voldoen aan bepaalde eisen ging natuurlijk gepaard met kosten en... u raadt het al, de dorpskas was vaak leeg. Over het algemeen was iedereen het wel eens met de maatregel. Men was tot het inzicht gekomen van de toch wel onhygiënische toestand van het begraven in de kerk.

Niet voor niets is in die tijd de uitdrukking 'rijke stinckerds' ontstaan. Het waren meestal alleen de rijken die in de kerk werden begraven. Stond een graf open tijdens de kerkdienst, dan laat de rest zich raden. In alle oude kerken in Langedijk bevinden zich nog vele oude grafzerken, maar de stoffelijke resten eronder zijn meestal geruimd. Vermeldenswaard is een zeer fraaie grafsteen van Willem Dircz van Breeroo (Brederode) in de kerk te Oudkarspel.

Kerkhoven

De raad van Oudkarspel nam op 12 september 1827 al het besluit om tweehonderd gulden beschikbaar te stellen voor de verhoging van het kerkhof. Voor diegene die een familiegraf had in de kerk, had men een speciale regeling getroffen. Dit familiegraf was in te ruilen voor een nieuw graf op de begraafplaats. Er werden ook tarieven vastgesteld: zes gulden voor inkoop, voor het openen en sluiten van een graf 2,60 en voor jaarlijks onderhoud één gulden.

Iedere eigenaar moest een paaltje van een voorgeschreven model aan het voeteneinde van het graf plaatsen, voorzien van een nummer.

Het graf van Willem Dircsz van Breeroo lag in de kerkvloer van de kerk in Oudkarspel.

In Noord-Scharwoude vergaderde de raad op 18 februari 1829 over het begraafverbod in de kerk.

Ze stelde een reglement op om daarmee het begraven op de algemene begraafplaats goed te doen verlopen. Ook hier werden tarieven vastgesteld.

Zo moest voor het begraven om 12.00 uur drie gulden worden betaald. Om 14.00 uur was men twee gulden verschuldigd. Voor het gebruik van het sierkleed moest een bedrag worden betaald variërend van 50 cent tot twee gulden. De oude kerk verbrandde in 1934 (zie het artikel 'Verbrand, herbouwd, verkocht' in dit nummer).

Bij de herbouw werden jammer genoeg alle oude grafstenen opgeruimd.

Op het kerkhof aan de Kerklaan in Noord-Scharwoude stonden in de jaren '60 van de 20^e eeuw nog vele oude grafzerken. Gelukkig zijn die na de verkoop aan een particulier grotendeels bewaard gebleven.

De raad van het dorp Zuid-Scharwoude vergaderde bijna een week later dan het naburige Noord-Scharwoude.

Over de verplichting tot het aanleggen van een kerkhof zegt de raad: *Het thans bestaande kerkhof is verhoogd geworden en zeer geschikt.* In de verordening van Gedeputeerde Staten stond ook dat het kerkhof ommuurd moest worden. Dit zag de raad totaal niet zitten. Om deze onkosten niet te hoeven maken, werd het bestaande kerkhof daarom geprezen als de meest ideale toestand. Wel begrijpelijk, want ook hier was de dorpskas meestal leeg. *In onze gemeente is altijd een kerkhof geweest. Deze heeft een lengte van 90 ellen en een breedte van 11 ellen en is gelegen op meer dan de vereiste afstand van de dorpsstraat, namelijk 216 ellen. Ze is voorzien van twee poorten en omgeven door water.* Zo praatte de raad van Zuid-Scharwoude er netjes naar toe. Over de tarieven wordt het volgende gezegd: *De kerkvoogdij, die eerder eigenaar was van het kerkhof, genoot hiervan geen enkel voordeel.*

Wij als gemeente willen hier ook geen voordeel bij hebben en als voor het onderhoud zo'n 40 á 50 gulden op de begroting wordt geplaatst, is dit voldoende. Er zijn in de vloer van de geheel gerestaureerde Koogkerk nog veel oude grafstenen te zien. Gelukkig zijn ze hier wel bewaard gebleven. Maar ook op het kerkhof staan nog vele zerken die als monument kunnen worden bestempeld.

De gedenkszuil voor W. Hombrink, een man die veel heeft gedaan voor het Nut in Zuid-Scharwoude. De gebroken zuil symboliseert het abrupt afbreken van het leven.

In Broek op Langedijk pakte men het weer anders aan. Op 16 mei 1828 werd door de Broeker raad een brief gezonden aan Gedeputeerde Staten waarin werd gezegd:

Wij hebben de eer u mede te delen dat geen bedenkingen bestaan tegen onze begraafplaats. De verplichting om het kerkhof van een muur te voorzien, losten ze als volgt op. In plaats van een muur is ons kerkhof voorzien van een omheining, schreven ze. Blijkbaar werd daar genoegen mee genomen want een muur is er nooit gekomen. Oude grafstenen zijn er ook in de Broeker kerk en nog hele bijzondere ook. Behalve de tekst worden er tuinbouwproducten en ook gereedschappen op afgebeeld. De stenen dateren uit het jaar 1619.

Een gewoonte in onze dorpen was dat bij het overlijden van een ingezetene, hiervan aanzegging werd gedaan. Dit werd overal gedaan door een aanspreker. Deze ging, gestoken in een zwart pak met steek op het hoofd, het dorp door en vertelde huis aan huis de slechte tijding. Bij het passeren van de begrafenisstoeft deed iedereen de gordijnen dicht of witte kleedjes voor de ramen.

Een goed voorbeeld van hoe een grafzerk er tachtig jaar geleden uitzag op het kerkhof van Zuid-Scharwoude.

Het graf van de nog jonge Anna Klingeler en haar broertje Abram kreeg een in wit en zwart uitgevoerde zerk.

Op het graf zelf werden kransen geplaatst van dun metaal die door de schilder werden geverfd.

Het graf werd, blijkens de naam op de achterkant van de foto, gemaakt door A.Kallansee te Alkmaar.

Anno 2005 staat de zerk er nog, maar van de oorspronkelijke uitstraling is niet veel meer over. Wel geeft de vorm aan dat het om een oud model zerk gaat.

Er is veel veranderd in de laatste vijftig jaren. De kerkhoven zijn er nog, maar nu zijn ze allen voorzien van een urnenwand. De crematie is in de laatste decennia sterk toegenomen. Toch moeten we proberen om de kerkhoven als monumenten te bewaren. Het zou jammer zijn als deze door verandering van gewoonte verloren zouden gaan.

Herinneringen aan Zuid-Scharwoude

Verantwoording

In de jaren zestig en zeventig trok Jan Koeten, inwoner van Aartswoud, door heel West-Friesland om foto's te maken. Hij heeft zijn enkele duizenden foto's omvattende collectie nagelaten aan het Westfries Genootschap te Hoorn. Het Genootschap heeft op haar beurt haar foto-collectie ondergebracht bij het Westfries Archief te Hoorn. Ik werk bij dit Westfries Archief en zodoende kwam ik deze collectie tegen. Ik ben zelf in 1951 te Zuid-Scharwoude geboren en ik heb de eerste twintig jaar van mijn leven in Zuid-Scharwoude gewoond. De foto's stammen allemaal uit de periode dat ik nog net tiener was. Het leek me leuk mijn herinneringen aan Zuid-Scharwoude aan de hand van deze foto's op papier te zetten. Het verhaal dat ik u vertel is ook niet het alles omvattende verhaal over het Zuid-Scharwoude van vroeger. Ik probeer slechts de sfeer van toen aan te geven zoals ik die heb ervaren. Helaas heb ik maar enkele foto's uit de collectie bij dit artikel kunnen plaatsen, de ruimte is nu eenmaal beperkt. Degenen, die na het zien van deze serie foto's denken, hier wil ik wel wat meer van zien, zijn van harte welkom in het Westfries Archief, Blauwe Berg 5c te Hoorn.

Van zuid naar noord

Ik begin mijn verhaal bij de vroegere gemeentegrens met Broek op Langedijk, dus bij de Broeker brug. Deze brug heeft meerdere benamingen, maar dit is de enige naam waaronder ik hem ken.

(in Broek werd deze brug de Noorderbrug genoemd;red.)

De oprit van de Broekerbrug in de richting van Zuid-Scharwoude. De brug verdween bij de ruilverkaveling begin jaren '70.

"Signaal geven" stond vanaf het water zichtbaar te lezen. Het heeft een tijdje geduurd voordat ik wist wat dat precies inhield. Mijn vader had zo'n prachtige toeter van zink met koperen mondstuk in de schuit liggen. Hij gebruikte hem zelden, maar wij vonden het prachtig om daar eens flink op te blazen. In het eerste huis rechts woonde de familie Kasten. In de tijd dat ik de lagere school in Broek

op Langedijk bezocht, van 1957 tot 1963 kwam ik daar alle dagen langs. De school stond vlak voor de Nederlands Hervormde Kerk.

Omdat het schoolgebouw niet alle klassen kon herbergen, heb ik het eerste jaar les gehad in de Vrijgemaakt Gereformeerde Kerk, net tegenover de school.

In het huis rechts woonde de familie Kasten.

De Vrijgemaakt Gereformeerden kerken nog wel op die plaats maar nu in een nieuw gebouw. Later heb ik ook nog een paar jaar les gehad in de nieuwe school aan het Oxhoofdpad. Bij de nieuwe school hoorde ook een gymnastieklokaal. Het oude gymlokaal was naast bakker Weder aan het Bakkerspad.

De kleuterschool was in mijn kleuterjaren nog in de Koog. In de collectie Koeten zit een mooie foto van het hele complex. De kleuterschool was helemaal achteraan. Veel oud-leerlingen van de kleuterschool zullen zich ongetwijfeld nog de speciale zandbak herinneren. Het was net een volière of zo u wilt een apenkooi. Verder dan de Koog kwam ik bijna nooit, dus het noordelijke stuk van Zuid-Scharwoude ken ik nauwelijks.

De voormalige Openbare Lager School aan de Koog met links-voor de oude onderwijzerswoning.

In het meest rechtse lokaal was later de kleuterschool gevestigd. Nu staat hier garagebedrijf Weel.

De schoolgrens voor het openbaar onderwijs was toen de Kromme brug. Alle kinderen van de andere kant van de Kromme brug gingen naar de openbare lagere school in Noord-Scharwoude. De Katholieke kinderen gingen naar Noord-Scharwoude. Ik heb zelf het idee dat er vanuit Zuid-Scharwoude weinig kinderen naar de Christelijke school in Broek op Langedijk of de school met de Bijbel in Noord-Scharwoude gingen.

We woonden op een pad over een bruggetje. Wij hadden het enige betonnen bruggetje in de buurt. In de winter kon de brug spekglad zijn. Wij waren het gewend, maar vreemden hadden hier wel moeite mee. De energievoorziening was aan de onderkant van de brug gemaakt. In de winter gaf de gastoevoer nog wel eens problemen.

Het pad waar de families Kroon, Glas en Bruin woonden. De sloot werd de Schilderssloot genoemd.

Voornamelijk om die reden zijn mijn ouders in het begin van de jaren zestig helemaal op elektrisch overgeschakeld. Op het pad, dat geen naam had, woonden ook Jasper en Grietje Glas en Arie en Nel Bruin met hun gezin. Vlak voor de brug was het kruidenierswinkelje van Saartje van der Hoek. Saartjebuurt had het halve winkelje in gebruik en haar man Jaap de andere helft. Jaap verkocht fietsen. Naast het winkelje had hij een houten bootje waarin hij fietsen repareerde. Ik vond het altijd prachtig bij hem te kijken. Na het overlijden van Jaap en Saartje vestigden Gerrit en Joop Henskes een drogisterijtje in het pand. Ze kwamen uit Amsterdam maar hadden voor een deel hun wortels in Langedijk. Hun opa, dominee Vrijer, was Doopsgezind predikant geweest in Broek op Langedijk. Dominee Vrijer was ook de grootvader van de bekende verzetsheldin Hannie Schaft.

Johan en Janna Rutgers woonden net tegenover de brug aan de overkant van de Dorpsstraat. Met deze burens trokken we vroeger het meeste op. Ik mocht ook wel eens mee op klus met buurman. Ik ging ook wel eens kijken als hij met een binnenklus bezig was. Ik heb gezien hoe hij bezig was met het vergulden van het haantje of de wijzers van de toren van de Hervormde kerk in Zuid-Scharwoude. Prachtig vond ik het. In de werkplaats stond nog de verfmachine van zijn voorganger. In het Buitenmuseum van het Zuiderzeemuseum museum in Enkhuizen staat precies zo'n verfmachine.

Ter hoogte van Wasserij Jansen zag de Dorpsstraat er zo uit. Links achter de auto's het reeds genoemde winkelje van Henskes. In het vijfde huis van rechts woonde de familie Rutgers. Het huis rechtsvoor verdween, samen met de wasserij voor nieuwbouw. De bestelbus voor het tweede huis was van Jan Hessing.

Op het eiland naast ons woonde Teun van Loenen met zijn gezin. In mijn kinderjaren dreef Teun het door zijn vader Bart opgezette zaadteeltbedrijf. Later is hij overstapt op het houden van kippen.

Het winkelje van Van der Hoek en later de gebroeders Henskes stond tussen de Dorpsstraat en de Voorburggracht. In gewijzigde vorm staat het daar nog steeds.

De winkeliers kwamen in die tijd nog aan huis. Piet de Groot, de melkboer, kwam om zes uur al aan de deur. Bakker Schoorl ventte met brood en slager Bark kwam met het vlees. In die tijd was het gebruikelijk dat protestanten protestantse leveranciers hadden. Mijn moeder was wel niet zo heel erg principieel, maar het werkte toen wel zo.

Een paar huizen verder dan de familie Rutgers woonden Ome Cor en tante Ma Berkhout.

Ze bewoonden het huisje dat mijn overgrootouders rond 1890 hadden gekocht. Ons ouderlijk huis aan de Voorburggracht 89 (vroeger Dorpsstraat 43) is trouwens ook heel lang in de familie geweest.

Mijn opa kocht het, toen ongeveer twintig jaar oude pand, in 1912. Mijn broer Arjen was de laatste Kroon die er in woonde en die is in rond 1992 vertrokken naar Oudkar-spel.

Een paar huizen verder weer woonde de familie Peters. Peters verkocht klompen.

Ik denk niet dat dit zijn enige handel was maar ik weet wel dat we daar heen moesten als we aan nieuwe klom-pen toe waren. De klompen stonden allemaal op de zol-der. Ik mocht zelf de mooiste uitzoeken.

Het winkeltje van Truus Tuijn was wijd en zijd bekend. Eerst stond ze samen met haar moeder in de winkel, later alleen. Ik moest voor mijn opa of een tante een enkele keer ramanasbas(t) halen, een boerenmiddeltje tegen ver-stop-ping.

Ik vraag me af of je dit spul nog ergens kunt kopen. Truus had een druk sociaal leven, ze gaf pianoles, verzorgde de zondagschool van de Hervormde kerk in Zuid-Schar-woude en had een hobbyclubje: de Vrije Vogels.

Voor de Koogerkerk verzorgde Truus Tuijn de zondagsschool. Hier is nog geen spoor te bekennen van de Bomenbuurt die in de jaren '60 zou ontstaan.

Ik kwam vroeger vaak bij de familie Kostelijk. Ik was bevriend met Jan. Vader Wim Kostelijk had een brand-stoffenhandel, die hij later wegens rugklachten moest beëindigen.

Opa Jan Kostelijk woonde met zijn vrouw naast Wim in de zelfde boerderij. Het mooiste van de boerderij was de grote hooizolder, die dienst deed als opbergplaats van afgedankte dingen, die eigenlijk nog niet weg mochten. Even verder aan de overkant was toen al de sigarenhan-del van Schoenmaker.

Die winkel bestaat nog steeds. Daar ongeveer tegenover was de bakkerij van Henk Schoorl, een man waar ik nog steeds met enige regelmaat aan terugdenk.

Ik vond hem heel erg aardig, maar ik denk vooral met weemoed terug aan de heerlijke, misschien wat ouder-wetse, producten die hij maakte.

Je denkt dan dat je alleen maar geplaagd wordt door nos-talgische gevoelens.

Toen ik afgelopen jaar in de krant las dat zijn dochter Marianne, met een recept van haar vader, de lekkerste appeltaart van Langedijk kon bakken, wist ik zeker dat ik het allemaal echt wel goed onthouden heb.

Sigarenmagazijn Schoenmaker zit en zat nog steeds op dezelfde plek aan de Dorpsstraat.

Grote reclameborden van Hunter en Noord-Brabant verzekeringen sierden de gevel.

In de tijd dat ik de kleuterschool bezocht, was de hoes-mederij van Scholte nog in gebruik.

Ik heb gezien dat er paarden beslagen werden.

Als kind vond ik het een akelig gezicht, die gloeiende hoesfijzers die met nagels aan de voet van het paard wer-den gespijkerd.

Er kwam een vieze stinkende schroeilucht vanaf. Tot mijn verbazing bleef het paard gewoon rustig staan, net of er niets aan de hand was.

We komen zo langzamerhand bij de Koog, die bij mij her-inneringen oproept aan de kleuterschool, de dokter en vooral de kermis.

Er stond vroeger een spin op de kermis, dat is zoiets als een draaimolen, maar dan anders. Als kind ben ik eens tegen een bak van de spin aangelopen en daar heb ik nog een souvenirkje aan over gehouden in de vorm van een klein litteken boven mijn oog.

Pas geleden heb ik een film gezien van het Westfries Genootschap waarin ik de bewuste spin, zij het op een andere kermis, terugzag.

Aan de overkant was de Prinsengracht, waar ik pas sinds 1970 wel eens kwam. Daarvóór was ik er nooit geweest. Uiteraard was de Prinsengracht niet te vergelijken met de gelijknamige gracht in Amsterdam, maar toch had ook onze Prinsengracht wel iets speciaals.

Slot

Ik ben hiermee aan het einde gekomen van mijn rondgang door Zuid-Scharwoude.

Ik hoop dat u net als ik geniet van de mooie foto's van Jan Koeten. Deze foto's liggen al vele jaren in de kast en ik vind dat ze best eens voor de dag mogen komen.

Een stuk van de oude Koog met links het voormalige cafeetje van Ben van der Vliet. Het oude huis van Sijbrand Beets, dat daarnaast stond, was al gesloopt. Rechts het huis van Rem Komen die daar een camping en pompstation dreef. Achter het hek links bevond zich het schoolplein.

De kermis van de jaren vijftig is op geen enkele manier te vergelijken met de huidige kermis. Het feest was bij Nelie Kramer en bij Rijper. Van het later verbrande café van Rijper heb ik helaas geen foto beschikbaar. (zie het artikel over De Schelvis in ons blad van 2003;red.)

De familie Bark woonde rechts in de slagerij. Iets verder rechts is nog de Spar-winkel van Gerrit Kraakman te zien, maar die stond in Noord-Scharwoude.

Voorbij de Kromme brug hield Zuid-Scharwoude voor mij min of meer op. Ik kende wel de familie Bark van de zondagschool. Ik had contact met Joop Bark, die ongeveer net even oud was als ik.

Zo betrad men de Prinsengracht via een brede brug over de Voorburggracht.

Huizen aan de Langedijk

Inleiding

Een plattelandsgemeente is niet te vergelijken met een stad als bijvoorbeeld Hoorn of Enkhuizen. Daar zie je bebouwing uit de 17^e eeuw broederlijk naast latere huizen uit de 19^e eeuw staan. De stadsbebouwing werd wel aangepast aan de eisen van de tijd, maar bleef in basisopzet vaak grotendeels hetzelfde.

Wanneer je door Langedijk rijdt of loopt dan krijg je een beeld van een bebouwing die, vergeleken met een oude binnenstad, niet zo heel erg oud is. Echt oude huizen zie je niet meer. Toch heeft er wel degelijk oude bebouwing gestaan die op sommige oude foto's nog te zien is.

In het navolgende stukje laten we u wat van die oude afbeeldingen zien en een paar foto's van huizen in aanbouw.

Vroegste huizenbouw

De eerste huizen aan de Langedijk moeten eenvoudige bouwsels zijn geweest met rieten daken. Op oude prenten staat dit soort woningen afgebeeld. Lange, lage huizen met rieten daken. De wanden zullen van wilgentakken zijn geweest die misschien besmeerd waren. In de kuststreek van Friesland, Groningen en noord Duitsland moesten de onderkomens op kunstmatige heuvels worden gebouwd, terpen genaamd.

Ook in het huidige Noord-Holland wierpen terpen of wierden op. Rond Schagen en in Warmenhuizen zijn nog terpen te zien. Vlak voor Schagen is langs de provinciale weg de fraaie terp Avendorp te zien.

In Langedijk zijn niet direct aanwijsbaar plekken te vinden waar terpen zijn opgeworpen. Toch kan met enige fantasie het stuk Dorpsstraat ten noorden van de Middenkoogweg doorgaan voor een terp. Het is een aanlokkelijke gedachte om het nabijgelegen Barnewiel in verband te brengen met een dijkdoorbraak. Wanneer we dan helemaal onze verbeelding de vrije loop laten, zien we in gedachten een terp met daarop één of meer boerenwoningen, omgeven door water. De kunstenaar die dit heeft uitgebeeld, roept een angstaanjagend beeld op van een kunstmatige woonheuvel omgeven door kolkend water.

Zo moet het zijn geweest om op een terp te wonen bij storm en met hoog water.

Zo moet het terpenlandschap er ongeveer hebben uitgezien. Bij laag water werden de laaggelegen gronden gebruikt voor beweiding, bij hoog water liep alles onder. Dit is vergelijkbaar met uiterwaarden langs een rivier.

In streken, arm aan steen als bouw materiaal, werd van oudsher veel hout gebruikt voor de bouw van boerderijen en woonhuizen. Denk maar aan de Zaanstreek en Waterland, waar nu nog prachtige voorbeelden van houten huizen staan. Langedijk maakte destijds geen uitzondering hierop. In landen om ons heen treffen we de zogenaamde vakwerkhuisen aan: houten stijlen, regels en schoren vormen een stevige constructie. De ruimte ertussen werd opgevuld met een vlechtwerk van takken en daarna bestreken met leem.

In de kuststreek van het huidige Nederland is een heel ander soort constructie voor houten wanden toegepast. Dit gold voor zowel stadshuizen als voor de bebouwing in dorpen. Elk huis werd opgetrokken als een houten skelet met een wand die bestond uit planken, die tegen het houtskelet werd aangebracht. In de steden zijn de echte houten huizen door de vele stadsbranden verdwenen.

In de dorpen stonden en staan er nog steeds exemplaren. Een goed voorbeeld is bijvoorbeeld een plaats als Broek in Waterland.

Op het Schermereiland, in plaatsen als De Rijp, Driehuizen en Groot-Schermer staan nog verscheidene houten huizen. Langedijk heeft praktisch geen houten exemplaren meer, maar nog niet zo gek lang geleden kwamen ze

nog in het dorpsbeeld voor.

De houten huizen 'versteenden' langzamerhand. Op de foto hierboven zien we al dat de voormuur van steen was. Later werden huizen gebouwd met rondom stenen muren terwijl het inwendige nog steeds een houtskelet bevatte. De muren werden dan met muurankers aan het houtskelet verbonden. De muren droegen het huis dus in

feite niet, maar vergden minder onderhoud dan compleet houten wanden. Ook de brandveiligheid was een niet te onderschatten factor.

Op de plaats van Dorpsstraat 588 te Noord-Scharwoude stond dit huis met houten zijwand terwijl de voormuur al van steen was opgetrokken. Op deze honderdjarige foto staat de bewoner Pieter Blokker met zijn vrouw Betje de Ruiter. Dochter Brechtje zit bij haar moeder op de arm en zoon Cor staat bij opoe de Ruiter aan de hand. Let op de hul met boerenhoedje van opoe.

Aan de Dorpsstraat in Broek stond tot in de jaren '60 van de 20^e eeuw dit houten huis. Nu is hier het parkeerterrein tegenover 't Oxhoofdpad.

Boerderijen

Nu staan er niet veel stolpboerderijen meer in Langedijk, maar ooit was dat anders. Bijna op elk perceel stond wel een boerderij en dan nog wel aan de huidige even kant van de Dorpsstraat. Daar waar de ruimte tussen de dorpsstraat en de Voorburggracht het toeliet, stond ook aan de 'lage kant' een boerderij. Dit kwam het meeste voor in Noord-Scharwoude en Oudkarspel. In Broek en Zuid-Scharwoude liep de straat vaak zo dicht langs het water dat er onvoldoende ruimte was. Het type boerderij in Langedijk was dat van een West-Friese stolpboerderij met voorhuis. Sommige exemplaren hadden een uitbouw aan de achterzijde, een 'steert' genaamd. De Langedijker stolp week af van de grotere stolpen in oostelijk West-Friesland. Het piramidevormige dak was platter en de grote 'darsdeuren' ontbraken. Dit kwam doordat hier geen grote wagens hooi naar binnen hoefden te rijden. Hooi werd hier met een schuit over water aangevoerd. Een grote deur was hier dus overbodig.

Deze stolpboerderij stond aan het zuidende van Zuid-Scharwoude op de plek waar nu Dorpsstraat 248 (Beemsterboer) en 250 (Hoedjes) staan.

Op de kadastrale kaart van 1825 staat de boerderij ingetekend met de naam van Jan de Graaf als eigenaar.

De stolp moet gebouwd zijn in de 18^e eeuw of zelfs nog wat eerder. Kort na 1900 werd deze boerderij, zoals zo velen in die tijd, gesloopt en vervangen door twee tuinderswoningen.

Voor het linkse huis (nu 250) werd in 1902 de eerste steen gelegd door J. Balder.

Later woonden hier Sieb en Jantje de Groot.

Een enkele boerderij stond over het water van de Voorburggracht en was bereikbaar via een brug. Toch had Langedijk halverwege de 19^e eeuw niet het aanzien van een plaats vergelijkbaar met Giethoorn. Afgezien van het Noordereiland (nu Molenkade) en Zuidereiland (nu Raadhuisbuurt) waren de 'eilanden' nog niet zichtbaar.

Ruimtegebrek

Vanaf 1850 vond er een geleidelijke verdichting van de bebouwing plaats.

Langedijk was al grotendeels van een veeboerenstreek overgegaan op tuinbouw. De grote, vaak 17e eeuwse stolpen, moesten dus worden hergebruikt. Bewoning door meerdere gezinnen begon al voor te komen. Vaak woonde er een gezin in het oorspronkelijke voorhuis, één in de zogenaamde 'steert' en één in een deel van het vierkant van de stolp.

De percelen gelegen aan de westkant van de Dorpsstraat behoorden vaak bij de boerderijen aan de oostkant. Hierdoor kreeg je een beeld van zogenaamde overtuinen. Dit principe is nog mooi te zien in plaatsen als Kolhorn en IJlst in Friesland. Door het in onbruik raken van de stolpen als veebedrijf, kwamen de stukjes grond tussen de straat en de sloot beschikbaar voor bebouwing op kleine schaal. Sommige van deze huisjes zijn nog herkenbaar in het straatbeeld, maar vooral in Zuid-Scharwoude zijn er veel tijdens de verkaveling gesloopt. Toen de stroken grond aan de westzijde van de Dorpsstraat waren volgebouwd, moet er iemand op het idee zijn gekomen om een akker te gaan bebouwen. Degene die daarachter ook een akker had, kreeg bij de bouw van zijn huis te maken met een voorbuurman die hem overpad moest verlenen. Een pad of eiland was geboren.

Een goed voorbeeld van bouwen over de Voorburggracht. Rechts zien we huis en schuur van Van Nienes. Daarachter de Werfstraat, de Nederlanden en de Raadhuisbuurt. Links staat nu Dresspoint.

Soms staan deze huizen in het verlengde achter elkaar –bijvoorbeeld het Zijperpad–, soms staan de huizen naast elkaar en vormen zo een straatje. Goede voorbeelden hiervan zijn de Kroonstraat in Oudkarspel en de Prinsengracht te Zuid-Scharwoude. De Prinsengracht heeft haar naam te danken aan Dirk Prins die woonde in de bocht van de Voorburggracht. De bouw van het eiland was min of meer planmatig. Veel huizen werden gebouwd door timmerman/aannemer Piet Engeringh.

Oude huizen

Naast de stolpboerderijen, die veelal in de 17^e eeuw werden gebouwd, stonden er ook niet agrarische gebouwen in Langedijk.

Een enkel huis treffen we nog aan op oude foto's van kort na de wisseling van de 19^e naar de 20^e eeuw.

Het hier afgebeelde Witte Kruis op een foto van rond 1920 moet nog niet zo erg oud zijn. In de tuin staat het beheerde-rechtpaar van het Witte Kruismagazijn. Naar alle waarschijnlijkheid was dit het echtpaar Abbring Slesker. Rechts is een oud laag huis te zien dat van hoge ouderdom getuigt. Kort na het maken van deze foto werd het gesloopt en verrees hier de slagerij van Anton Mooij (later Van der Pijl/Kruijer/Appelman; Dorpsstraat 464).

Huizen in aanbouw

De traditionele huizenbouw kreeg langzamerhand concurrentie van nieuwe invloeden en andere behoefte aan indeling van de huizen.

Van de bouw van enkele huizen zijn recentelijk wat foto's boven water gekomen.

Aan de Spoorstraat werd aan de Oudkarspeler kant de winkel van de weduwe De Leeuw herbouwd.

Aannemer was de timmerman Arie Zuidscherwoude die we hier boven op het dak rechts zien staan. De man in het midden is timmerman Klaas Nap, getrouwd met Aaltje Zuidscherwoude. Zoon Pieter Nap staat links. Klaas Nap Dirkzn (1882) was een volle neef van Klaas Nap Corneliszn (1896) waarover we in ons vorige blad een verhaal lazen. De jonge Pieter Nap (1912) werd later timmerman/aannemer op Veenhuizen. De brug op de voorgrond is die naar de Achterstraat. De foto moet in of kort na 1925 zijn gemaakt. Nu is dit Spoorstraat 75.

De winkel van smid De Leeuw ging halverwege de jaren '20 in vlammen op. Grietje Strijbis, sinds enige jaren

weduwe van de smid Sijvert de Leeuw, zag zich voor de taak gesteld huis en winkel weer op te bouwen.

Later woonde hier dochter Marie de Leeuw met haar man Jan Eecen. Aan de linkerkant had smid Jan Posthumus zijn zaak, rechts was een kapper gevestigd. Nadat dochter Margriet Eecen en haar man Martien Bullooper er hebben gewoond, zijn Willem en Ellen Bullooper nu de bewoners.

In Zuid-Scharwoude verrees op de plek van een oud huis een nieuwe winkel voor melkhandelaar Jan Jonker. Later was dit jarenlang de melkzaak van Arie Schipper (afgebeeld in dit blad op de kolf-foto van Gezellig Samenzijn). Aannemer was Hendrik Metselaar, geholpen door timmerman Piet Engeringh. Nadat Arie Schipper later de melkzaak had overgenomen, bleef dat jaren nog in gebruik als zuivelinrichting. Louw Stam bouwde de winkel later om tot antiekzaak. Daarna was het jaren achtereen een bloemenzaak Dorpsstraat 473. (zie foto op bladzijde 56)

Hier is de melkzaak van Jan Jonker in aanbouw op de plaats van de oude woning van beurtschipper Hartog.

Het grappige is dat het oude schuurtje links er nog steeds staat, inclusief het ruitvormige raampje.

Het schuurtje was in gebruik als garage van Arie Bakker. Van de afgebeelden zijn bekend:

Geheel links timmerman/aannemer Piet Engeringh, daarnaast als nummer twee schilder Tinus Zijp, nummer drie in het lichte jasje is metselaar Siemen Tromp. Vooraan met het been dwars is metselaar Hendrik Metselaar.

(Foto Jan Zijp, Wormer).

Eerste uitbreidingen

Voor dat de Woningwet van 1901 werd aangenomen, waren de meeste woningen krap, donker en vrij bedompt. Vanwege hygiënische redenen werd de wet in het leven geroepen. Huizen moesten ruim, fris en licht zijn. Dit gold in hoge mate in de steden, maar ook in de dorpen waren de huizen niet altijd ruim en fris. Er werd niet direct gereageerd op de nieuwe wet, maar het was wel de eerste aanzet voor een heleboel nieuwe ontwikkelingen in de woningbouw.

De eerste rijtjeswoningen ontstonden aan de Oosterstraat in Noord-Scharwoude en aan de Wilhelminastraat in Broek. We praten nu over de jaren '20 en '30 van de 20^e eeuw. Inmiddels zijn de genoemde huizen al weer vervangen door nieuwe woningen, mede door vernieuwde inzichten voor wat betreft licht en ruimte. Was eerst een aparte slaapkamer voor de gewone man het toppunt van luxe, na de Tweede Wereldoorlog rukten de drie- en vierkamerwoningen op.

Vlak na de oorlog werden in Broek de Irenestraat, Beatrixstraat, Margrietstraat en Marijkestraat aangelegd.

Begin jaren '50 begon de eerste uitbreiding in Noord-Scharwoude met de Maurits- en Frederik Hendrikstraat. Tussen 1950 en 1960 verhuisden inwoners uit de verschillende dorpen naar 'de nieuwbouw' of 'het bouwplan'. Deze termen bleven nog vrij lang in gebruik, ook toen er al veel meer nieuwbouw was. Toen evenwel begin jaren '60 de bloemenbuurt in Noord-Scharwoude werd gebouwd en een jaar of vijf later Koog-Noord, kwam er al meer bebouwing in Langedijk. Plan Barnewiel kon in Oudkarspel gerealiseerd worden door de ruilverkaveling en zo is het ook gegaan met de latere uitbreidingen. Langedijk is al lang geen gemeente meer met lintbebouwing. Het lijkt nog een kwestie van tijd en dan strekt Langedijk zich uit tot de Schagerweg.

Bronnen:

- *Houten huizen, een unieke bouwwijze in Noord-Holland; H.Janse; Europese Bibliotheek Zaltbommel; 1975.*
- *Foto's en gegevens van de heer J.Zijp te Wormer.*
- *Informatie van de fam. Bullooper-Eecen en de heer G.Zeeman Sr te Oudkarspel.*